

Akcijski plan razvoja tehnologijom osnaženog doživljaja kulturnog turizma na primjeru destinacije Labin

Cukarić, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:804615>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Kultura i turizam

TEA CUKARIĆ

**AKCIJSKI PLAN RAZVOJA TEHNOLOGIJOM OSNAŽENOG DOŽIVLJAJA
KULTURNOG TURIZMA NA PRIMJERU DESTINACIJE LABIN**

Diplomski rad

Pula, 16. rujna 2021. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije
Kultura i turizam

TEA CUKARIĆ

**AKCIJSKI PLAN RAZVOJA TEHNOLOGIJOM OSNAŽENOG DOŽIVLJAJA
KULTURNOG TURIZMA NA PRIMJERU DESTINACIJE LABIN**

Diplomski rad

JMBAG:0303064626, redovita studentica

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Strateški menadžment u kulturi i turizmu

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Tea Golja

Pula, 16. rujna 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tea Cukarić, kandidatkinja za magistra kulture i turizma, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, 16. rujna 2021. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Tea Cukarić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom *Akcijski plan razvoja tehnologijom osnaženog doživljaja kulturnog turizma na primjeru destinacije Labin* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 16. rujna 2021. godine

Potpis

SADRŽAJ

Sadržaj

UVOD	1
1. PERSPEKTIVE RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA U POST-COVID RAZDOBLJU I ULOGA TEHNOLOGIJE	3
1.1. Razvoj kulturnog turizma u post-COVID razdoblju	5
1.2. Uloga tehnologije u kulturnom turizmu	9
2. GRAD LABIN	17
2.1. Povijest grada Labina	17
2.2. Grad Labin danas	18
2.3. Turistički promet grada Labina	20
2.4. Kulturna atrakcijska osnova Grada Labina	23
2.4.1. Kulturno povijesna baština Grada Labina	24
2.4.2. Industrijska i rudarska baština	24
2.4.3. Starogradska jezgra	28
2.4.4. Mediteranski kiparski simpozij	28
2.4.5. Zbirka Matije Vlačića Ilirika	28
2.4.6. Sakralna baština	29
2.4.7. Festivali i događanja	30
2.5. Prirodna atrakcijska osnova grada Labina	32
2.5.1. Značajni krajobraz Labin – Rabac – Prtlog	32
2.5.2. Botanički spomenik prirode Dva stabla Glicinije u Labinu	33
2.6. Primjeri proizvoda aktivnog odmora u kombinaciji s kulturnim turizmom	33
2.7. SWOT analiza kulturno-turističke ponude grada Labina	34
3. PRIJEDLOG INOVATIVNIH I TEHNOLOGIJOM POTPOMOŠNIH PROIZVODA KULTURNOG TURIZMA	40
3.1. Gradina Kunci	40
3.2. Kulturne ture Grada Labina	42
3.2.1. Turistička tura „Old City Tour“	43
3.2.2. Turistička tura „Kova Tour“	47
4. AKCIJSKI PLAN RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA GRADA LABINA	50
5. ZAKLJUČAK	52
LITERATURA	53
POPIS TABLICA	57

POPIS SLIKA	58
SAŽETAK	59
SUMMARY	60

UVOD

Poznato je kako tehnologija svakim danom sve više napreduje. Računalni uređaji koji se mogu spojiti na Internet, poput osobnih računala, pametnih telefona ili tableta, trenutno su dostupni gotovo svima. Ti se uređaji najviše koriste tijekom uobičajenih aktivnosti u životu, uključujući rekreaciju, obrazovanje ili putovanje, traženja informacija, kulture i posjete. Sve se češće osmišljavaju nove aplikacije koje se koriste za turistička iskustva, pogotovo danas, u doba Covida -19. Muzeji, galerije i razne kulturne ustanove morali su se prilagoditi „novom normalnom“ te svoju kreativnost i inovativnost podići na viši nivo. Uveli su virtualne izložbe kako bi posjetitelji mogli bar malo mogli iskusiti kulturu tijekom pandemije.

Kultura se može uzeti u obzir kao ključni turistički resurs, koji doprinosi i nadahnjuje milijune turista da putuju i posjećuju nove odredišta, nekoliko puta godišnje. Kulturni turizam može biti značajna snaga za promociju i čuvanje materijalne i nematerijalne baštine, ako se njime upravlja i razvija na održiv način. Spajanje tehnologije i kulturnog turizma unaprjeđuje se razvoj turističkih destinacija te se tako međusobno povezuje kultura, znanje i tehnologija.

Može se reći da tehnologija igra veliku ulogu i u promociji kulturnog turizma. Društvene su mreže jedan od glavnih točaka promoviranja u turizmu, tako i u kulturi. Pomažu u promociji raznih kulturnih atrakcija, događanja, predstava, izložbi i slično. Potrebna su stalna ulaganja u tehnologiju kako bi se na pravi način promovirala određena destinacija bogata kulturnim atrakcijama, kao što je grad Labin. Labin je grad koji se smjestio na istočnoj obali Istre te je svima poznat po rudarstvu. No, Labin ima ogroman neiskorišteni potencijal. Kulturnu ponudu grada Labina potrebno je više promovirati putem novije tehnologije i tako ostvariti željenu poziciju na turističkom tržištu.

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada jest prikazati na koji način tehnologija pomaže u razvoju kulturnog turizma te kako utječe na samo iskustvo i doživljaj posjetitelja.

Cilj ovog diplomskog rada je ukazati na važnost postojeće kulturne baštine grada Labina i razvoja novih kulturno turističkih sadržaja u destinaciji pomoću tehnologije. Svrha rada je upoznati se sa sveukupnom kulturnom ponudom grada Labina i sa

njegovim neiskorištenim potencijalima te planiranim razvojnim programima za valorizaciju kulturnog turizma grada Labina.

Pri izradi diplomskog rada korištene su sljedeće metode znanstvenog istraživanja: metoda analize, metoda sinteze, metoda deskripcije i klasifikacije te metoda komparacije. Prilikom istraživanja korištena je znanstvena i stručna literatura iz područja problematike istraživanja. Zastupljena je literatura na hrvatskom i na engleskom jeziku.

Diplomski se rad sastoji od uvoda, zaključka i četiri glavna poglavlja. U prvom se poglavlju navodi definicija kulturnog turizma, njegove značajke i aspekti. Opisuje se početak kulturnog turizma u Hrvatskoj te navode glavni motivi posjete kulturnim atrakcijama u Hrvatskoj. Drugo poglavlje opisuje se i navodi povijest grada Labina, kako on izgleda danas te sva kulturno povijesna i prirodna baština grada, razna događanja i festivali koji se održavaju tijekom sezone ali i izvan nje, također što grad Labin nudi posjetiteljima od sporta i rekreacije. Također, u tom se poglavlju nalazi SWOT analiza kulturno - turističke ponude grada Labina kako bi se identificirale snage, slabosti, prilike i prijetnje razvoju kulturnog turizma Grada Labina te se prikazuju noćenja i dolasci domaćih i stranih turista u Grad Labin u 2019. i 2020. godini po dobnoj strukturi, vrsti smještaja, broj kreveta koji se nalaze na raspolaganju na području grada Labina i iskorištenost kapaciteta u 2020. godini uspoređujući sa 2019. godinom. U trećem poglavlju prikazuju se tri inovativna i tehnologijom potpomognuta proizvoda kulturnog turizma. Opisuje se na koji se način može valorizirati Gradina Kunci s pomoću tehnologije kako bi privukla pažnju posjetiteljima. Također navode se nove turističke rute grada Labina koje bi posjetitelji mogli pratiti putem aplikacije na svom mobilnom telefonu. Četvrto, ujedno i zadnje poglavlje, prikazuje akcijski plan razvoja kulturnog turizma grada Labina u kojem se navodi osam operativnih strategija sa pripadajućima projektima koji imaju svoje razdoblje provedbe.

1.PERSPEKTIVE RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA U POST-COVID RAZDOBLJU I ULOGA TEHNOLOGIJE

U ovom poglavlju diplomskog rada navodi se definicija kulturnog turizma, njegove značajke i aspekti. Opisuje se početak kulturnog turizma u Hrvatskoj te glavni motivi posjete kulturnim atrakcijama u Hrvatskoj.

Kulturni turizam se može opisati kao turizam posebnih interesa koji povezuje kulturu, turizam i svakodnevni život. Turizam je fenomen koji se ne može promatrati „sam po sebi“ i upravo zbog toga je nazvan kulturnom konstrukcijom svakodnevnog života. (Dadić, 2014.) S obzirom na promjene u fokusu gledišta na kulturu, kulturni turizam postaje važna interakcijska istraživačka poveznica gdje kulturne studije može biti dobra metodološka podloga za istraživanje kompleksnosti tih odnosa. Turizam je kao fenomen dosta kompleksan jer obuhvaća mnoga područja društvenog života i društvenih odnosa. Postoje različite vrste turista i iskustava te stoga treba istraživati nove koncepte i razraditi strategije koje će davati najbolje rezultate. Kulturni turizam nije usko definiran pojam jer uključuje mnoge aspekte života i ljudske djelatnosti. Razvijene svjetske države maksimalno su iskoristile kulturnu baštinu u turističkoj industriji i uložile golem napor za njezino razumijevanje. Stoga mnoge prednosti pruža i za manje razvijene zemlje jer uz pomoć turizma mogu biti otkrivene kao izvor novih interpretacija. (Dadić, 2014.)

Kultura se nalazi svuda oko nas te ima veliku globalnu značajnost, može biti sagledana kroz povijesnu i suvremenu prizmu, kao materijalna ili nematerijalna, kao praksa svakodnevnog života ili simbolička. Pristup kulturnih studija smatra se dobrim jer uključuje razvoj individualnih i grupnih kultura, uzimajući u obzir važnost nasljeđa i tradicije, kao suvremenu kulturu i životne stilove. Kultura se ne odnosi isključivo na umjetnost koju prakticira manjina kroz određene kulturne aktivnosti već obuhvaća živote i interese običnih ljudi. Kultura je prije shvaćana kao elitna ili visoka kultura npr. posjeti muzejima, galerijama, kazališnim predstavama. Danas se pojam kulture i kulturnih aktivnosti unutar kulturnog turizma uvelike proširio. U tom smislu kultura obuhvaća što ljudi misle, odnosno njihove stavove, vrijednosti, uvjerenja i ideje te njihov način života i djelovanja tj. građevine, uporabne predmete, kulturnu proizvodnju. Smatra se kako kulturu čine i procesi kao i proizvodi tih procesa. (Dadić, 2014.)

Najznačajniji aspekti kulturnog turizma mogu se sažeti u 6 točaka: (Kulturni turizam, 2021.)

- Upravljanje kulturom za potrebe turizma
- Učinci kulture na turizam
- Utjecaj turizma na kulturu destinacije
- Percepcija imidža destinacije od strane potencijalnog turista
- Potrošnja kulturnog turista
- Kulturni utjecaj turizma na turiste.

Izradom nacionalne strategije razvoja kulturnog turizma početkom 2012. godine, počeo se popularizirati kulturni turizam kao samostalni turistički proizvod za kojim postoji sve veći interes na turističkom tržištu. Strategija kulturnog turizma počela se provoditi 2014. godine te je postavila temelj razvoja ovakvog oblika turističke ponude. Osnovan je Ured za kulturni turizam pri Hrvatskoj turističkoj zajednici koji je provodio razne aktivnosti s ciljem razvoja ponude kulturnog turizma. osnovana i Zajednica kulturnog turizma koja potiče suradnju javnog i privatnog sektora.

Prema istraživanjima TOMAS Ljeto Instituta za turizam (2015.), kulturni turizam je osmi motiv dolaska u Hrvatsku, točnije upoznavanje kulturnih znamenitosti i događanja. (Institut za turizam, 2009.) Taj je motiv najviše prisutan kod mladih do 29 godina i starijih od 50 godina i kod onih koji prvi put dolaze u Hrvatsku. Turisti u Hrvatskoj najviše preferiraju posjete lokalnim zabavama, razgledavanje znamenitosti, posjete galerijama, muzejima, koncertima, izložbama te posjet kazalištu i priredbama. Posjetitelji su najviše zadovoljni sa kulturnom baštinom, dobrim označavanjem znamenitosti i bogatstvom sadržaja za zabavu dok su manje zadovoljni sa kulturnim manifestacijama. Prema istraživanju TOMAS Kulturni turizam 2008. kulturni turisti u Hrvatskoj su većinom srednje ili mlađe životne dobi, iznadprosječno obrazovani i relativno više kupovne moći. To su većinom inozemni turisti koji noće u mjestu gdje se nalazi kulturna atrakcija ili gdje se održava neka manifestacija. Prosječna dnevna potrošnja posjetitelja na kulturne atrakcije i događanja je 45 eura na višednevnim putovanjima i 28 eura na jednodnevnim putovanjima. Najbolji potrošači jesu oni koji posjećuju galerije i muzeje. (Institut za turizam, 2015., str.10)

Glavni motivi posjeta nekoj kulturnoj atrakciji u Hrvatskoj jesu: (Institut za turizam, 2015., str.10)

- Učenje o kulturi, povijesti i baštini određene destinacije ili kraja
- Imidž i reputacija
- Atrakcije i događanja
- Znatiželja
- Provođenje kvalitetnog vremena sa svojom obitelji i prijateljima.

O kulturnim atrakcijama ili događanjima posjetitelji najčešće saznaju neformalnim putem to jest putem usmene preporuke prijatelja ili rođaka te lokalnog stanovništva. Također osim kulturne baštine turisti se zanimaju i za kreativni turizam to jest doživljaje koji nastaju sudjelovanjem u kreativnim ili proizvodnim procesima kroz različite tečajeve. (Institut za turizam, 2015.)

U nastavku se prelazi na pojašnjavanje kako je COVID utjecao na razvoj kulturnog turizma u svijetu. Nastavlja se prikazom načina na koji muzeji, galerije, ali i cijeli turistički sektor nastoje poboljšati i oporaviti kulturni turizam, te učiniti taj sektor prilagodljivim. Veliku ulogu u oporavku kulturnog turizma u post-COVID razdoblju ima tehnologija koja se pokazala vrlo potrebnom.

1.1. Razvoj kulturnog turizma u post-COVID razdoblju

Nakon što je COVID-19 u 2020. godini zaustavio globalni turizam, milijuni ljudi u karanteni počeli su tražiti kulturna i putnička iskustva iz svojih domova. Kultura se u ovom razdoblju pokazala prijeko potrebnom, a potražnja za virtualnim pristupom raznim muzejima, galerijama, kazalištima i predstavama, to jest kulturnom baštinom, dosegla je neviđenu razinu.

Budući da je više od 80% kulturnih dobara sa UNESCO-ve liste svjetske baštine zatvoreno, egzistencija milijuna kulturnih djelatnika ozbiljno je ugrožena. Ako turizam želi pridonijeti opstanku sektora kulture, umjetnosti i mnogih drugih segmenata, trebao bi ojačati kulturni identitet i brendiranje turističkih destinacija. Unatoč svim izazovima, sektor turizma i kulture suočava se s mogućnošću stvaranja novih partnerstava i suradnje. Jedino će tako uspjeti poboljšati i diverzificirati ponudu, privući novu publiku,

razviti nove vještine i unaprijediti novonastalo stanje na turističkom tržištu. (UNWTO, <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>, 2021.)

Pandemija COVID-19 zaustavila je kulturni turizam. Tijekom 2020. godine međunarodni su dolasci u svijetu pali za 74%, nanoseći ogroman udarac sektoru, koji se suočava s trajnom nesigurnošću i nepredvidljivošću. Usred međunarodnih ograničenja putovanja, zatvaranja granica i mjera fizičkog distanciranja, zemlje su bile prisiljene zatvoriti mjesta kulturne baštine, kulturnih objekata, festivala i muzeja, od kojih se neka možda nikada neće ponovno otvoriti. Prije pandemije COVID-19, globalni turizam je kroz nekoliko desetljeća doživljavao snažan rast. Od kraja 1990 -ih destinacije koje zarađuju milijardu dolara ili više od međunarodnog turizma gotovo su se udvostručile. Turizam je postao ključni igrač u međunarodnoj trgovini, nadmašivši globalni gospodarski rast te je 2019. u globalno gospodarstvo donio 8,9 bilijuna USD ili 10,3% svjetskog bruto domaćeg proizvoda (BDP). Kulturni sektor u cjelini uvelike ovisi o turističkoj industriji. (UNWTO, <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>, 2021.)

Kulturni turizam jedan je od najbrže rastućih segmenata turističke industrije, koji čini oko 40% ukupnog turizma u svijetu. Ukršta se s baštinom i vjerskim mjestima, zanatima, izvedbenim umjetnostima, gastronomijom, festivalima i posebnim događajima. Zemlje diljem svijeta koriste svoju jedinstvenu materijalnu i nematerijalnu baštinu i suvremene kulture kako bi potaknule gospodarski rast i održivi razvoj kroz kulturni turizam, što može dovesti do otvaranja novih radnih mjesta, regeneracije ruralnih i urbanih područja, te zaštite prirodne i kulturne baštine. Kulturni turizam je podsektor koji se neprestano razvija i koji se nastavlja transformirati promjenom načina života, rastućim oblicima kulture i kreativnosti te tradicionalnim i digitalnim inovacijama. Također je postao sve složeniji fenomen koji poprima veće političke, ekonomske, društvene, obrazovne i ekološke dimenzije. (UNWTO, <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>, 2021.)

Budući da je turizam inherentno ovisan o kretanju i interakciji ljudi, bio je jedan od najteže pogođenih sektora i mogao bi se među posljednjima oporaviti. Ograničenja putovanja i međunarodne granice doveli su do masovnog pada turizma 2020. godine, što je potaknulo mnoge zemlje na provedbu strategija za domaći turizam kako bi gospodarstva preživjela. Mnoge kulturne ustanove i mjesta prirodne baštine uspostavili su stroge sustave fizičkog distanciranja i higijenskih mjera, što im omogućuje otvaranje

kada propisi to dopuštaju. Nakon što se ukinu ograničenja putovanja, to će omogućiti oporavak turističkog sektora i šire ekonomije i zajednice u cjelini. Iako destinacije usvajaju mnogobrojne pristupe za bolju poziciju održivosti u svojim planovima za razvoj turizma, ne postoji jedinstveno rješenje za sve. Sveobuhvatan, integriran pristup kulturnom sektoru potreban je kako bi se osigurali održivi obrasci kulturnog turizma. Napori usmjereni na promicanje destinacija kulturnog turizma trebali bi se nadograđivati na raznolikosti kulturnih podsektora, uključujući kulturna i kulturna dobra, muzeje, ali i na kreativnu ekonomiju i živo naslijeđe, osobito na lokalnu praksu, proizvodnju hrane i zanate. Osim kulturnih znamenitosti, koje djeluju kao žarište za poticanje atraktivnosti turističkih destinacija, a posebno gradova, kulturni turizam trebao bi obuhvatiti i druge aspekte lanca kulturne vrijednosti, kao i više kulturnih izraza zasnovanih na zajednici. Takav integrirani pristup vjerojatno će podržati pravedniju raspodjelu prihoda od kulturnog turizma, također šireći turističke tokove na veća područja, čime će se smanjiti negativni utjecaji prekomjernog turizma na renomirana kulturna mjesta, uključujući UNESCO-ovu svjetsku baštinu. Ova sveobuhvatna vizija također odražava rastuću težnju posjetitelja diljem svijeta za inkluzivnijom i održivijom turističkom praksom, uključivanjem u lokalne zajednice i proširivanjem razumijevanja kulturne raznolikosti. (UNWTO, <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game>, 2021.)

UNWTO-ov odjel za Etiku, kulturu i društvenu odgovornost brzo je reagirao te je u suradnji sa svojim međunarodnim partnerima donio je dolje navedene preporuke kako se nositi s novonastalom situacijom te kako spasiti kulturni turizam:

Neke od mjere jesu koje su naveli jesu: (UNWTO, <https://www.unwto.org/cultural-tourism-covid-19>, 2021.)

- **Poboljšati razmjenu informacija i podataka između sektora** - protok informacija između sektora ključan je za razumijevanje utjecaja pandemije i osmišljavanje učinkovitih odgovora. Specifični podaci o socio-ekonomskim utjecajima COVID-19 na kulturu i turizam, kao i o rješenjima koja se postavljaju za opstanak kulturnog turizma, omogućit će usmjerenije planove ublažavanja kako bi se odgovorilo na različite potrebe i razvilo dobre prakse.
- **Pokretanje inovativnih saveza** – karantena je dokazala važnost nove tehnologije i medija u našem svakodnevnom životu. S milijunima ljudi koji su

zatvoreni u svoje domove, povoljan je trenutak za razvijanje i promociju kulturnih iskustava takvoj vrsti publike. Izazov je pružiti ta iskustva na način da pružaju izravne koristi uključenim organizacijama i praktičarima. Tijekom ove digitalne tranzicije turizam i kultura mogu stvoriti saveze s tehnološkim tvrtkama i privatnim sektorom kako bi poboljšali pristup programima za izgradnju kapaciteta za kulturu i održivi turizam, dostupnim na mreži.

- **Osigurati održiviju budućnost kulturnog turizma** - sektori turizma i kulture moraju nastaviti surađivati kako bi nadahnuli održivu budućnost kulturnog turizma. Marketinške strategije u turizmu ističu lokalne kulturne izričaje ne samo za obraćanje novoj publici, već i za poticanje odgovornog putovanja. Odredišta i kulturna mjesta bore se s tim kako preživjeti ovo razdoblje hibernacije, dok planiraju ponovno otvaranje turizma.
- **Poboljšati turističku i kulturnu radnu snagu** - profesionalni profili radnika u kulturi i turizmu zahtijevat će nove vještine za neposredne akcije i sudjelovanje u oporavku. Oba sektora moraju razviti kreativna i inventivna rješenja za zapošljavanje kako bi osigurala otpornost radne snage nakon desetljeća nesigurnosti. Postojeće poslove u kulturnom turizmu treba zadržati i unaprijediti jer ljudski talent i znanje već su tu.
- **Ojačati upravljačke strukture za bolju koordinaciju i razmjenu informacija** - Ova je kriza izvanredna prilika za izgradnju međusektorskih modela upravljanja između ključnih igrača u turizmu i kulturi. Ti bi modeli trebali uključivati tehnološke partnere u izgradnju platformi i razmjenu foruma radi koordinacije akcija i razmjene informacija. Platforme bi trebale podrazumijevati učinkovitu komunikaciju, donošenje odluka i sporazume o postavljanju ograničenja razvoja turizma koji uključuju kulturna dobra.
- **Privući novu publiku** - sektor kulture nastoji privući turiste budućnosti, obraćajući se djeci i mladima. Emotivne veze koje se sada pojavljuju između građana i kulturnih stvaratelja učinit će promjenu u godinama koje dolaze. Karantena također može natjerati „starije“ kulturne turiste da podržavaju kulturu pokroviteljskim i solidarnim akcijama.

Također naveli su mjere za oporavak kulturnog turizma: (UNWTO, <https://www.unwto.org/cultural-tourism-covid-19> , 2021.)

- Pomak s količine na kvalitetu - turistički uspjeh tradicionalno se mjerio statistikom koja je isticala broj posjetitelja, dok su kvalitativni pokazatelji i profil posjetitelja imali manju važnost. Zajednički oporavak turizma i kulture trebao bi uskladiti politike otpornosti, nove prioritete s novim mjernim vrijednostima, kao i marketinške strategije po mjeri.
- Diverzificirati proizvode kulturnog turizma - odredišta bi trebala stvoriti nova tržišta koja će odgovarati specifičnim profilima kulturnih posjetitelja, čiji se interesi i prioritete mogu preoblikovati nakon krize COVID-19. Kultura će trebati podršku da bi opstala i procvjetala, jer obogaćuje identitet odredišta i nadahnjuje oživljavanje turizma. Neka se kulturna okupljanja mogu privremeno zamijeniti alternativnim proizvodima, kako se budu razvijali novi scenariji.
- Poticati sudjelovanje lokalne zajednice u strategiju turizma - uključivanje platformi građana u ponovno stvaranje lokalne kulturne ponude imat će stratešku socijalnu i ekonomsku važnost. Uloga lokalnih zajednica bit će ključna u prihvaćanju tokova prvih posjetitelja, uz mjere opreza. Vraćanje povjerenja domaćih kupaca ubrzat će prvu fazu oporavka kulturnog turizma.
- Prilagoditi kulturnu ponudu za međunarodne posjetitelje - vratiti domaći kulturni turizam bit će izazov prije nego što se potrošači odluče putovati u inozemstvo. Prilagođavanjem svoje kulturne ponude, vlade, odredišta i kulturne industrije mogu imati više međunarodnog dosega. Međunarodni i međusektorski savezi imat će ključnu ulogu.
- Omogućiti poduzetništvo i inovacije u kulturnom turizmu - inovacije u malim i srednjim poduzećima, zadrugama i kreativnoj ekonomiji bit će potrebne za oporavak.
- Učiniti kulturni turizam dostupnim svima - pristup kulturnim objektima, proizvodima i uslugama treba unaprijediti kako bi se bolje zadovoljile potrebe osoba s invaliditetom, starijih osoba i obitelji s malom djecom, mještana i posjetitelja. Povećavanje dostupnosti u kulturi koristi svima. (UNWTO, 2020.)

1.2. Uloga tehnologije u kulturnom turizmu

Inovacije se javljaju kao generator promjena koje su neophodne da bi poslovanje bilo uspješno. Oni koji nisu inovativni gube tržišnu poziciju i nestaju.

Zadovoljavanje raznovrsnih ugostiteljskih potreba podrazumijeva izradu inovativnih programa na svim tehničko-tehnološkim i uslužnim procesima. Ugostiteljstvo ulazi u procese ubrzanih promjena suvremene opreme, novih tehnologija, tehnike poslovanja i ugostiteljskog menadžmenta. Činjenica je da ugostiteljski objekt, uvođenjem inovacija dobiva na imidžu kao organizacija koja prati suvremene trendove, ali ujedno odgovara i zahtjevima tržišta. Bilo da su u pitanju inovacije usluga ili proizvoda cilj njihovog uvođenja je povećanje tržišnog udjela, stvaranje lojalnih kupaca i ostvarivanje prednosti u odnosu na konkurenciju. U najširem smislu inovacije podrazumijevaju nove proizvode i usluge, ali i nove tehnologije, nove proizvodne procese, nove marketinške metode te nove modele upravljanja. (Ivkov, Blešić i dr., 2016.)

Turizam svijetu proživljava revoluciju u globalnom kontekstu, koriste se ICT tehnologije, mijenjaju se navike potrošača te je time došlo do razvoja postmodernog ponašanja turista potrošača. Turistička industrija se sve više prilagođava svjetskim, ekonomskim, tehnološkim, komunikacijskim, informacijskim, klimatskim, sociokulturološkim i drugim promjenama. Konstantno se mijenjaju pravila igre i potrebno je pratiti i biti u tijeku sa raznim inovacijama na turističkom tržištu. Dolazi do pojava novih destinacija na tržištu, do pojave novog održivog, ekološkog, društveno odgovornog turizma kojeg pokreću nova vrsta turista. Novi suvremeni turist je zahtjevan, tehnološki obrazovan, neovisan, ekološki svjestan koji traži vrijednost za novac. Taj turist traži nove, neotkrivene destinacije koje će mu pružiti nove prilike i žed za novim znanjem te zato bira sve aktivniji odmor. Suvremeni turisti u današnje vrijeme rijetko će kada pogledati brošure, vijesti, reportaže na televiziji ili plakate na ulici, već će informacije skupljati putem interneta i društvenih mreža gdje će se povezati s ostalim turistima i doznati o njihovim turističkim iskustvima. Upravo ti turisti, može se reći, „vrše pritisak“ na turističku industriju kako bi razvijala nove turističke proizvode, usluge i iskustva i uvela novu tehnologiju. Informatička tehnologija uvelike je pomogla turističkim destinacijama i turističkoj industriji da ostanu konkurentne i da se prilagode zahtjevima na turističkom tržištu. (Gržinić i Bevanda, 2014.)

Do sredine devedesetih godina prošlog stoljeća promocija neke turističke destinacije je bila ovisna o turističkim agencijama. Pošta, katalozi, osobna prodaja je bila u uporabi dugi niz godina no Internet je sve to promijenio. Web stranice su zasigurno daleko fleksibilnije od kataloga ili fizičkog oglasa. Distribucijski sustavi u turizmu temeljeni na web tehnologijama zadovoljavaju potrošača na bolji i jednostavniji način, pružaju velik

broj informacija te se rezervacije provode bez velikog napora. (Gržinić i Bevanda, 2014.)

Koliko god se svijet već oslanjao na tehnologiju, od početka nas je kriza COVID-19 prisilila da se kao globalna populacija još snažnije vežemo uz digitalnu sferu za rad, igru, druženje i komunikaciju na daljinu dok je cijeli svijet bio u karanteni. Za turističku industriju, inovacija novih tehnologija bila je potrebna kako bi se olakšala socijalna distanca i udovoljilo higijenskim razlozima u doba pandemije. Čak i kad započne pravi oporavak sektora, iskustvo će zasigurno biti trajno promijenjeno.

Američka tvrtka Skyroam, koja je jedna od globalnih WiFi pružatelja usluga, napravila je istraživanje s kojim se sve tehnologijama turistički sektor služi u doba pandemije a ovo su neke od njih: (Barrati, 2021.)

a) Beskontaktna prijava

Pružatelji ugostiteljskih usluga i prijevoza zaista su povećali mogućnosti za beskontaktnu i mobilnu prijavu tijekom pandemije - nešto što pomaže ulijevati povjerenje gostiju širom svijeta minimiziranjem dodira i međuljudskih interakcija. Hoteli, tematski parkovi, zračne luke, željezničke stanice itd., stvorili su namjenske mobilne aplikacije koje omogućavaju kupcima prijavu, naručivanje i plaćanje usluga, sve na svom uređaju.

Također je sve češće da tvrtke integriraju funkcije „chata“ za korisničku uslugu u takve aplikacije, omogućujući gostima da dobiju odgovore na svoja pitanja bez da moraju zvati ili se susresti licem u lice s predstavnikom.

b) Digitalna radna snaga

Skyroam predviđa da će, dok će svijet nastaviti putovati nakon ublažavanja mjera COVID-19, turisti imati mnoštvo pitanja o sigurnosnim mjerama i raznim drugim upitima, kako tijekom rezervacije, tako i kada su na lokaciji. Za rješavanje takvih pitanja vrlo je korisno imati "digitalnu radnu snagu" (što mnogi pružatelji usluga već čine). Funkcija chata u aplikaciji sposobna je poslati mnoga često postavljana pitanja i pružiti unaprijed određene odgovore na najčešće postavljana pitanja gostiju te tako umanjiti kontakt sa osobljem hotela.

c) Digitalni ključevi

Značajka digitalnog ključa hotela Hilton primjer je drugog idealnog, beskontaktnog rješenja za zaštitu kupaca od širenja virusa smanjivanjem što većeg broja dodirnih točaka. Gosti se moraju pridružiti programu Hilton Honors te im ona omogućuje otključavanje hotelske sobe samo tapkanjem telefona. Iako je ova tehnologija bila dostupna prije pandemije, kriza COVID-19 potaknula je njezino širenje, ali i poboljšanje.

d) Mobilne aplikacije

Turistički sektor poticaj svojoj inovacijskoj sposobnosti pronalazi većim dijelom u primjeni novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija. U posljednjih godina zabilježen je intenzivni razvoj mobilne tehnologije zahvaljujući povećanju brzine prijenosa i bogatstvu sadržaja koji se može razmjenjivati, kao i u ponudi cjenovno prihvatljivih uređaja.

e) Termalno skeniranje

Termalna skeniranje još je jedna inovacija koja je usred pandemije došla u prvi plan, a koristi se posebno u zračnim lukama za provjere putnika s povišenim temperaturama - jednim od početnih simptoma COVID-19. Instaliranje ove tehnologije diljem svijeta može pomoći turističkoj industriji da bolje zaštiti goste i zaposlenike od zaraženih pojedinaca tako što će ih rano identificirati i izolirati. (Barrati, 2021.)

U prvom dijelu 2020. muzeji su bili teško pogođeni zatvaranjem koje su provodile vlade širom svijeta zbog pandemije COVID-19. Dok su bili zatvoreni, muzeji su promovirali širok spektar digitalnih projekata i aktivnosti kako bi nastavili podržavati pristup kulturnoj baštini i održavali odnos sa svojom publikom. Muzeji se oslanjaju na svoje postojeće resurse, poput internetskih portala, društvenih mreža itd. Također su isporučili nove sadržaje, poput virtualnih izložbi, kustoskih razgovora i virtualnih obilazaka njihovih galerija putem streaming platformi, te obrazovni materijal za djecu i odrasle. Zna se da će koronavirus još uvijek biti prisutan, ali ne zna se hoće li i kada nastupiti još jedna pandemija. Muzeji i kulturne institucije igraju presudnu ulogu u očuvanju kulture i baštine, obrazovanju publike i promicanju njihovog uživanja. Stoga je zanimljivo analizirati njihov odgovor na krizu. (Smith Group, <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19>, 2020)

Kako se gustoća gradova i globalizacija povećavaju, a međunarodna putovanja postaju sve češća, buduće zdravstvene krize poput trenutne pandemije pojavit će se sve učestalije. Muzeji će imati koristi od postojanja strategija za rješavanje takvih kriza. Vladine preporuke za očuvanje javnog zdravlja nedvojbeno će uključivati mjere socijalnog distanciranja koje će smanjiti broj posjetitelja koji je u muzeju dopušten u bilo kojem trenutku. Budući da su muzeji prisiljeni usvojiti ova ograničenja, mogu očekivati manji ukupni promet posjetitelja, manju gustoću posjetitelja i niže poslovne prihode. (Smith Group, <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19>, 2020)

Za muzeje koji se oslanjaju na posjetitelje za ostvarivanje prihoda, socijalno distanciranje može biti ozbiljan izazov ako se takvim mjerama jednostavno smanji broj posjetitelja koji mogu zauzeti prostor u određenom trenutku. Ova ograničenja mogu biti financijski nemoguća za institucije koje ovise o minimalnom broju posjetitelja za pokrivanje operativnih troškova. Muzeji će se suočiti s novim zahtjevima za uravnoteženjem održivog financijskog modela s nižim prihodima od poslovanja, dok će se truditi nastaviti pružati izvanredna iskustva posjetiteljima. (Smith Group, <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19>, 2020)

Tehnologija prepoznavanja lica može se integrirati u sigurnosni sustav zgrade i tako koristiti u svrhu sigurnosne kamere za identifikaciju pojedinaca, dajući im pristup različitim ograničenim dijelovima zgrade. U muzeju se prepoznavanje lica može koristiti umjesto tradicionalnih papirnatih ulaznica za identifikaciju posjetitelja muzeja i otvaranje vrata za određene eksponate za koje su platili ulaznicu. Također se može koristiti za vrijeme ulaska u različite eksponate, pazeći na ograničen broj korisnika unutar muzeja, a istovremeno zadržavajući grupe posjetitelja na sigurnoj udaljenosti jedna od druge. (Smith Group, <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19>, 2020)

Štoviše, kako su muzeji postali interaktivniji, osobito s više interaktivnih površina osjetljivih na dodir, posjetitelji muzeja sve su izloženiji međusobnom kontaktu. Više nego ikad prije, posjetitelji muzeja izlažu se riziku od izloženosti zaraznim bolestima ne samo COVID-19, već bilo kojem broju zaraza, uključujući ospice i sezonsku gripu. Muzej budućnosti morat će zadovoljiti ne samo zahtjeve za privlačnim i interaktivnim doživljajem posjetitelja, već će se morati pozabaviti i rastućom zabrinutošću javnog

zdravlja zbog masovnih okupljanja. Moguće je da buduće zdravstvene krize predstavljaju veću prijetnju javnoj sigurnosti, a upravitelji muzeja hvataju se u koštac s načinima da ostanu otvoreni, a da pritom čuvaju svoje posjetitelje, možda će napredniji protokoli poput tehnologije prepoznavanja lica postati prihvatljiviji. (Smith Group, <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19>, 2020)

Prednost virtualnih izložbi je u tome što pružaju besplatan pristup zbirkama koje bi inače ostale nepoznate ili skrivene od pogleda. Nekoliko je muzeja i institucija stoga stvorilo digitalne zbirke i virtualne posjete, kombinirajući ih s obrazovnim strategijama za napredak tih institucija. Te strategije često djeluju kao poticaj za stvarni posjet ili kao podsjetnik na prethodne „fizičke posjete“, koji se na taj način mogu dovršiti digitaliziranim informacijama. Zapravo, misija muzeja dramatično se promijenila tijekom posljednjih nekoliko godina - dok su se prije bili usredotočeni na očuvanje i čuvanje dragocjenih umjetničkih djela, baštine ili kulturne baštine, muzeji su danas preuzeli dodatnu obrazovnu ulogu. (Barrati, 2021.)

U tu se svrhu institucije moraju usredotočiti na jačanje svog imidža i brendiranje kroz promotivne i marketinške kampanje, ne samo nužnom uporabom tradicionalnijih sredstava, poput publikacija, predavanja i simpozija, već i strateškom organizacijom pravilno planiranih i izvedenih virtualnih izložbi. Takav pristup može također pridonijeti isticanju institucionalne važnosti i društvene vrijednosti organizacije, stvarajući tako snažan javni profil. Zauzvrat, povećanje vidljivosti i robne marke institucija može poboljšati njihove šanse da osiguraju odgovarajuće financiranje i druge resurse, vitalne za njihovu održivost i budući rast.

Uz to, platforma Google Arts & Culture pruža prednost u slikama sa velikim gigapikselima, omogućujući stvaranje virtualnih izložbi koje nisu ograničene na ponovno stvaranje fizičkog muzeja, već djeluju kao produžetak kulturnog i turističkog iskustva. (Barrati, 2021.)

Većina muzeja širom svijeta već nudi priliku za kupnju karata putem interneta ili putem kioska, a to nije nešto što će se promijeniti. Vjerojatno će postati još popularnije u svijetu nakon Covida te možda u potpunosti ukloniti mogućnost kupnje karte u samom muzeju.

Službena stranica Vlade Republike Hrvatske za pravodobne i točne informacije o koronavirusu (2021.) iznesla je preporuke za sprječavanje infekcije u muzejskim, galerijskim i ostalim izložbenim prostorima. Posjetitelji će kao i u drugim objektima morati držati razmak, dezinficirati ruke na izlazu i ulazu te će djelatnici morati što više smanjiti kontakt sa svojim kolegama.

Ovo su neke od mjera koje se moraju poštovati tijekom posjeta muzejima i galerijama: (Koronavirus.hr, 2021.)

1. Ograničenje broja posjetitelja koji istovremeno borave u prostoru, treba biti 15 posjetitelja na 100m². Broj posjetitelja koji mogu boraviti u prostoru ovisi o neto-površini prostora to jest muzeja. Neto površina se može izračunati tako da se od bruto-površine oduzme površina koju zauzimaju eksponati zajedno sa potrebnim muzejskim odnosno galerijskim namještajem i opremom. Nakon što u prostor uđe maksimalni broj posjetitelja daljnji ulasci su mogući samo ako jedan posjetitelj iziđe.
2. Potrebno je osigurati zaštitne maske i fizičku distancu za osoblje koji dolaze u kontakt s posjetiteljima. Osoblje u interakciji sa posjetiteljima mora koristiti masku koja prekriva nos i usta. Dezinfekcijsko sredstvo uvijek mora biti prisutno u prostoru. Razmak od minimalno dva metra između djelatnika i posjetitelja je prijeko potrebno. Poželjno je na blagajnama i pultovima ugraditi pregradu koja će odvajati djelatnika od posjetitelja, te je poželjno poticati i beskontaktno plaćanje.
3. Osigurati minimalni kontakt djelatnika koji rade u različitim smjenama. Trebalo bi organizirati dvokratni rad tako da između prve i druge smjene bude sat vremena razmaka u kojem bi se obavilo čišćenje i dezinfekcija površina.
4. Bitno je stalno provoditi dezinfekciju površina te uvijek paziti da posjetitelji dezinficiraju svoje ruke. Dezinfekcijsko sredstvo treba biti dostupan na ulazu sa jasnom i čitkom obavijesti o obvezi dezinficiranja ruku. Isto tako na ulazu je poželjno imati obavijest o obvezi držanja razmaka od minimalno dva metra kao i obavijest o zabrani dodirivanja površina na kojima su izloženi eksponati. Ako se uoči da posjetitelji često dodiruju neke površine npr. kvake, slušalice, tipkovnice u dizalu itd., treba ih konstantno čistiti sa dezinfekcijskim sredstvom.
5. Pratiti zdravstveno stanje osoblja. Osoblje prije dolaska na svoja radna mjesta treba izmjeriti tjelesnu temperaturu. Temperatura ne smije biti viša od 37.2°C, a

ako se osoba loše osjeća ili ima bilo kakve nuspojave, treba se javiti nadređenom i ne dolaziti na posao dok se telefonski ne javi svojem liječniku.

Kao i mnoge druge atrakcije širom svijeta, i muzeji će u svakom trenutku morati ograničiti broj posjetitelja. To omogućuje unutarnji prostor za društveno distanciranje i sprječava gužvu na mjestima. Jedan od načina da se to postigne jest da muzeji uvedu vremenski ograničene karte. To će im omogućiti da prate broj posjetitelja unutra. Također će zadržati redoviti protok gostiju tijekom dana. Može se zaključiti kako je inventivnost vještina preživljavanja. Izazovna vremena traže kreativna rješenja, a muzeji su pokazali da to razumiju.

Kad pandemija COVID-19 završi, zasigurno će svijet svi ljudi gledati na drugačiji način. Iskustvo neće promijeniti samo svakodnevni život, već će promijeniti i način na koji se komunicira u javnosti. Bez sumnje, ovo će iskustvo promijeniti odnos sa samim javnim prostorom. Javne će institucije morati odgovoriti na ovu promjenu kreativnim rješenjima kako bi osigurale sigurno, ali dobrodošlo i privlačno okruženje.

2. GRAD LABIN

U sljedećem poglavlju diplomskog rada opisati će se i navesti, povijest grada Labina, kako on izgleda danas te sva kulturno povijesna i prirodna baština grada, razna događanja i festivali koji se održavaju tijekom sezone ali i izvan nje, također što grad Labin nudi posjetiteljima od sporta i rekreacije.

2.1. Povijest grada Labina

Mjesto današnjeg grada Labina, smještenog na brdašcu visokom 320 metara, udaljenog svega oko 3 kilometara od mora, bilo je, prema svemu sudeći, nastanjeno još 2000 godina prije Krista. Njegovo staro ime Albona ili Alvona ilirsko je keltskog podrijetla, a izgleda da su ga Kelti osnovali u 4. stoljeću prije Krista na mjestu negdašnje gradine, iako neki povjesničari spominju da su to mjesto Iliri utvrdili još u 11. stoljeću prije naše ere. Prema povjesničarima Albona na keltskom jeziku znači „grad na brdu“ odnosno „visoko naselje“. Najstariji pisani dokument o Labinu je reljef iz 3. stoljeća naše ere s natpisom „Res publica Albonessium“. Nakon sukoba domaćeg stanovništva i Rimljana, koji počinju u 3. stoljeću prije Krista Istra 177.p.n.e. potpada pod Rim, a granica postaje rijeka Raša. Labin s okolicom postaje sastavni dio rimske provincije Ilirik s visokim stupnjem samostalnosti i vlašću nad okolnim mjestima. 788.godine Labin je pod franačku vlašću čime gubi svaki oblik autonomije. Tada Labin počinje intenzivnije doživljavati i etničke promjene koje su uvjetovane prodorom slavenskih plemena u 6. i 7. stoljeću. Labin je od 888. do 902. godine dio Italskog kraljevstva, a od te godine dio romanskog – germanskog imperija što je podrazumijevalo feudalni sustav. Zatim od 1207. do 1420. godine Labinom vladaju akvileji patrijarski. Nakon njih na vlast dolazi Mletačka Republika. Od tada pa sve do 1797. godine Labin će imati određenu autonomiju. Kada 1797. Napoleon ruši Mletačku Republiku Labin dolazi pod austrijsku upravu te se počelo razvijati tradicionalno obrtništvo, trgovina, pomorstvo a već početkom 19. stoljeća intenzivnije se eksploatira kamen i ugljen te se dosta brige posvećuje narodu. Rudarenje u okolini Labina brže se počinje razvijati 1835.godine kada jedan od suvlasnika rudnika postaje bečki bankar Salamon M. Rotschild. Potkraj 1918.godine Labin pripada Kraljevini Italiji te se stupanjem fašista na talijansku vlast pogoršavaju životni uvjeti stanovništva na Labinštini. Počinje se provoditi prisilna talijanizacija hrvatskog stanovništva, a 2. ožujka 1921. godine je među rudarima

započeo generalni štrajk rudara koji će silom talijanskih vlasti biti ugašen nakon 34 dana. Taj je povijesni događaj nazvan „ Labinska republika“. Nakon, Labin doživljava snažan gospodarski razvoj, proizvodnja ugljena doseže više od milijuna tona ugljena u rudnicima u Raši, Labinu i Štrmcu. Po završetku 2. svjetskog rata Istra dolazi u sastav Hrvatske. To je početak novog vala migracije stanovništva koje je obilježilo i odredilo rudarenje. (Milevoj, 2010.)

Početak sedamdesetih godina Labin i njegova okolica ulaze u dinamičan razvoj – rudarstvo polako posustaje a vrlo brzo se razvija turizam koji ima velike mogućnosti razvoja. Raspadom Jugoslavije Labin doživljava tešku gospodarsku krizu. Godine 1993. u samostalnoj Hrvatskoj uslijedile su značajne administrativno-teritorijalne promjene u kojima je područje Labina suženo. Tek nakon jednog desetljeća su zabilježeni podaci koji govore o početku izlaza iz gospodarske krize. U to se doba zatvara posljednji ugljenokopi a turizam uzima prevagu u gospodarstvu. Mnogi su hoteli poboljšali svoju uslugu rekonstrukcijom te je puno je pozornosti posvećeno opremanju turističkih kampova i naselja. (Grad Labin , 2021.)

2.2. Grad Labin danas

S obzirom da je grad Labin malo udaljen od mora te ima dužinu obale koja se prostire na 20.2 km, nije čudno da se turizam na ovom području razvija već duži niz godina. Plaže i uvale te čisto more privlače turiste godinama unazad. Može se reći da se time privlače turisti masovnoga turizma u destinaciju, kojima je glavni motiv sunce i more. No svakako Labin ima potencijala za razvoj specifičnih oblika turizma te bi time smanjio negativni utjecaj masovnog turizma u destinaciji. (Grad Labin, 2021.)

Grad Labin se može podijeliti na dva dijela: stari i novi, novi se dio zove Podlabin i nalazi se u podnožju brda na 220 m.n.v. Gradnja novog dijela započela je zbog potrebe za većim smještajem sve većeg broja radnika koji su dolazili raditi u rudnike. Danas Labin ima oko 11 tisuća stanovnika. Stari grad je dobro očuvan, osobito njegovo središte, koje se ističe vrijednim građevinskim zdanjima i kulturno – povijesnim spomenicima iz svih razdoblja svog postojanja. Stanovništvo je razmješteno u 17 naselja: Bartići, Breg, Duga Luka, Gondolići, Gora Glušići, Kapelica, Kranjci, Labin, Marceljani, Rabac, Presika, Ripenda Kosi, Ripenda Kras, Salakovci, Vinež, Ripenda Verbanci i Rogočana. (Strategija razvoja grada Labina, 2019.)

U Labinu prevladava sredozemna klima s dugim i toplim ljetima te blagim zimama. Zbog takve klime turistička bi sezona mogla biti duža, pa čak i kroz cijelu godinu. Blage zime i ugodne jeseni pogodovale bi razvoju kulturnog turizma to jest turisti bi mogli doći u razgledavanje kulturno povijesne baštine. (Milevoj 2010.)

Istra zbog svoje blage klime ugodna je za boravak u svako doba godine. Suvremene cestovne prometnice, blizina velikih europskih gradova i rastući značaj međunarodne zračne luke u Puli čine je odrednicom brojnih turista. Istra također obiluje mnogim turističkim destinacijama sa raznoliko turističkom ponudom. Jedno od najvećih turističkih odredišta na istočnoj obali istarskog poluotoka je Rabac, slikovito naselje pod administrativnom ovlasti Grada Labina, koji na vrhuncu sezone ugošćuje preko 10 tisuća gostiju, većina kojih smještaj koristi u hotelima i apartmanima, što je, s obzirom na strukturu gostiju u smještajnim kapacitetima u Republici Hrvatskoj rijetkost. Rabac je od obližnjeg Labina udaljen pet kilometara, nasuprot otoku Cresu sa svega oko 1500 stanovnika. Prvi tragovi života na području Rapca sežu u rimsko razdoblje, a intenzivniji razvoj naselje doživljava u drugoj polovici 19.stoljeća i 20.stoljeća. Sudbina je Rapca oduvijek vezana za uz obližnji Labin, pa je i sam razvoj mjesta ovisio o gospodarskom razvitku Labina. (Vlačić i suradnici, 2011.)

Rabac je zbog bijelih šljunčanih plaža, bogatog mediteranskog raslinja i kristalno čistog mora davno nazvan biserom Kvarnera. Taj naziv opravdava i danas eko markicom Plava zastava, koja označava međunarodni ekološki program zaštite okoliša mora i priobalja, čiji je osnovni cilj održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom. Plave zastave vijore neprekidno od 2002.godine, a dodjeljuje ih Lijepa naša, kao dio svjetske zaklade za odgoj i obrazovanje za okoliš sa sjedištem u Danskoj. Plava zastava je danas u svijetu sve prepoznatljivija oznaka kvalitete. Ulaganja u destinaciju Rabac potvrđena su nizom dosad dobivenih nagrada. Turistička patrola Večernjeg lista dodijelila je Rapcu 2002.godine nagradu „Večernjakov jedrenjak“ za najveći napredak u uređenju mjesta kvalitete u razdoblju od godine dana, a osim Plavih zastava, mjesto Rabac je dobio i nagradu zvanu Plavi cvijet za uređenost turističkih mjesta kao cjeline, koju dodjeljuje Hrvatska turistička zajednica. U akciji Plavi cvijet u kojoj se ocjenjuje uređenost gradova, općina i mjesta primorske Hrvatske, Rabac je 2007. godine u kategoriji za najuređenije mjesto dobio Plavi cvijet sa zlatnim znakom. (Vlačić i suradnici, 2011.)

Također Rabac nudi svim ljubiteljima sporta, raznovrsnu sportsku animaciju te brojne sportove poput jedrenja i ronjenja, pješaćenja i biciklizma, do teniskih terena. Uz to gosti hotela mogu uz mnoštvo ostalih sadržaja, uživati u vanjskim bazenima za odrasle i djecu, razmazati se u wellness centru i centru ljepote ili pak jednostavnom prošetati rivom.

2.3. Turistički promet grada Labina

U ovom se poglavlju prikazuju noćenja i dolasci domaćih i stranih turista u Grad Labin u 2019. i 2020. godini po dobnoj strukturi, vrsti smještaja, broj kreveta koji se nalaze na raspolaganju na području grada Labina te koja je iskorištenost kapaciteta bila u 2020. godini uspoređujući sa 2019.godinom.

Tablica 1. Broj kreveta na raspolaganju na području grada Labina u 2019. i 2020.godini

Broj kreveta 2019.	Broj kreveta 2020.	Broj kreveta 2019/2020.
14662	14870	101,42

Izvor: obrada autorice prema dobivenim podacima iz Turističke zajednice Grada Labina

Iz tablice se može se vidjeti da se broj kreveta povećao u 2020.godini u odnosu na 2019. godinu i to za 208 postelja.

Tablica 2. Dolasci i noćenja po dobnoj strukturi u 2019. i 2020. godini u gradu Labinu

Turist- starost	Broj noćenja 2020.	Broj noćenja 2019.	Broj noćenja 2019./2020.	Broj dolazaka 2020.	Broj dolazaka 2019.	Broj dolazaka 2019./2020.
0-5	33.745	119.887	28,15	5.354	18.804	28,47
6-11	43.997	116.033	37,92	5.834	17.294	33,73
12-17	30.415	68.428	44,45	4.643	11.337	40,95
18-24	57.478	147.354	39,01	10.566	27.703	38,14
25-34	89.150	252.997	35,24	14.872	43.965	33,83
35-44	74.335	220.863	33,66	11.919	38.667	30,82
45-54	46.211	170.936	27,03	7.139	30.774	23,20

55-64	45.981	137.843	33,36	6.769	21.061	32,14
65-120	31.938	205.936	15,51	4.135	35.667	11,59
Ukupno	453.250	1.440,277	31,47	71.231	245.272	29,04

Izvor: obrada autorice prema dobivenim podacima iz Turističke zajednice Grada Labina

U grad Labin 2019.godine i 2020.godine, najviše turista je prenoćilo u dobi od 25-34 godine. U 2019. godini ih prenoćilo 252.997, a u 2020. godini njih 89.150. Zatim najviše turista dolazi u dobi od 65-120, 45-54 te mlađi do 11 godine zbog hotela Girandella Maro Suites. Može se zaključiti kako je ponuda više usmjerena prema obitelji s djecom do 11 godina te starijoj populaciji, umirovljenicima, od 65 nadalje. Najmanje turista dolazi u dobi od 12 do 17 godina. Dobna se struktura malo izmijenila u 2019. i 2020. godini s obzirom na 2018.godinu kada je najviše turista prenoćilo u dobi od 35-44.

Tablica 3. Dolasci i noćenja po vrsti smještaja u 2019. godini i 2020.godini u gradu Labinu

Vrsta objekta	Dolasci 2020.	Dolasci 2019.	Noćenja 2020.	Noćenja 2019.	Broj turista 2020.	Broj turista 2019.
Objekti u domaćinstvu	25.308	43.868	195.471	328.126	25.364	43.897
Hoteli	33.552	170.434	166.241	890.093	34.995	171.963
Kampovi	8.511	24.581	56.465	166.181	8.511	24.581
Nekomercijalni smještaj	1.356	1.681	20.781	28.616	1.375	1.697
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	2.333	4.447	12.670	24.705	2.409	4.476
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	171	261	1.622	2.556	171	261
Ostalo	0	0	0	0	0	0
Plovni objekt	0	0	0	0	0	0
Restorani	0	0	0	0	0	0

Ukupno	71.231	245.272	453.250	1.440.277	72.825	246.875
---------------	---------------	----------------	----------------	------------------	---------------	----------------

Izvor: obrada autorice prema dobivenim podacima iz Turističke zajednice Grada Labina

Iz tablice se može vidjeti kako najviše turista dolaze i noće u hotelima. U 2019. godini u hotelima je ostvareno čak 890.093 noćenja dok u 2020. ta brojka pada na 166.241. Drugi objekti u kojima turisti ostvaruju najviše noćenja jesu objekti u domaćinstvu a u tu kategoriju spadaju soba, apartman, studio apartman, kuća za odmor, kamp i kamp odmorište. U 2019. godini u tim je objektima prenoćilo preko 300 tisuća gostiju a u 2020. godini 195.471. Najmanje turista, u 2019. godini, prenoćilo je u objektima na OPG-u odnosno u seljačkim domaćinstvima dok u restoranima, plovnim objektima i u ostalim objektima nije ostvareno nijedno noćenje. (Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu 2016.) U 2020. godini situacija se malo promijenila te je najviše noćenja ostvareno u objektima u domaćinstvu i to više od 190 tisuća turista te se povećao broj ostvarenih noćenja u kampovima s obzirom na 2019. godinu.

Tablica 4. Iskorištenost turističkih kapaciteta u 2019. i 2020. godini u gradu Labinu

Prosječna popunjenost po krevetima 2020	Prosječna popunjenost krevetima 2019	po	Prosječna popunjenost po krevetima Indeks 2020/2019
8,33%		26,91%	30,96

Izvor: obrada autorice prema dobivenim podacima iz Turističke zajednice Grada Labina

Iz tablice se može zaključiti kako je prosječna popunjenost po krevetima u 2020. godini pala sa 26,91% na 8,33% što je razlog trenutna pandemija koronavirusa.

Tablica 5. Dolasci i noćenja stranih i domaćih turista u 2019. godini i 2020. godini u gradu Labinu

	Dolasci 2020.	Dolasci 2019.	Indeks dolasci 2020./2019.	Noćenja 2020	Noćenja 2019.	Indeks noćenja 2020./2019.
Strani turisti	62.241	229.726	27,09	424.149	1.392.017	30,47

Domaći turisti	8.990	15.546	57,83	29.101	48.260	60,30
Ukupno	71.231	245.272	29,04	453.250	1.440.277	31,47

Izvor: obrada autorice prema dobivenim podacima iz Turističke zajednice Grada Labina

Iz tablice se može vidjeti da ima više noćenja ostvarena od strane stranih turista. U 2019. godini strani turisti su ostvarili 1.392.017 noćenja dok u 2020. godini svega 424.149. Domaći su turisti u 2019. ostvarili 48.260 noćenja a u 2020.godini 29.101. Što se tiče dolazaka domaći su turisti u 2019.godini ostvarili 15.546 dok u 2020.godini 8.990 dolazaka. Najviše stanovnika dolazi iz Njemačke, Austrije, Velike Britanije, zatim Slovenije pa Češke a najmanji broj turista dolazi iz Indonezije i drugih azijskih zemalja (Kina, Tajvan, Japan).

2.4. Kulturna atrakcijska osnova Grada Labina

Potencijalne i realne turističke atrakcije su temeljni resurs svake turističke destinacije te tako određuju i uvjetuju strukturu turističke ponude i razvoj turizma. Turisti upravo zbog njih dolaze u turističku destinacije a ne zbog prometne povezanosti ili smještaja. Turizam se može razviti samo u područjima koja posjeduju turističke atrakcije iz čega proizlazi da su one temeljni resurs destinacije. Postoje brojne klasifikacije za turističke destinacije a pretežito su temeljene na posve formalistički pristup. Uobičajena i najraširenija podjela je ona na prirodne i od čovjeka stvorene (kulturne, društvene, artificijelne). (Kušen, 2002.)

Osnovni cilj izrade funkcionalne klasifikacije turističkih atrakcija je osiguranje transparentnosti podataka o turističkim atrakcijama, njihovu zaštitu od degradacije i neracionalnog korištenja. Prema Kušenu postoje 16 osnovnih vrsta turističkih atrakcija te njihovi pripadajući motivi odnosno aktivnosti. Kao što je gore u radu navedeno Grad Labina zaista raspolaže sa mnoštvo atrakcija, i kulturnih i prirodnih. U nastavku slijedi prezentacija i analiza kulturne baštine Grada Labina.

2.4.1. Kulturno povijesna baština Grada Labina

Kulturna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokalitete pod povijesne, estetske, znanstvene, arheološke, etnološke ili antropološke važnosti. Baština koja se naslijeđi od prošlih generacija, održavaju se u sadašnjosti te se čuvaju za dobrobit budućih generacija. Ta je baština nezamjenjiva i ta činjenica sadašnjim generacijama nameće odgovornost za njezino očuvanje. (Jelinčić, 2010.)

Može se svakako reći da je kulturno povijesna baština grada Labina vrlo bogata. Ima dugu povijest industrijske i rudne baštine, starogradska jezgra obiluje mnogim palačama, malim crkvama, muzejom, zbirkama, galerijama što privlači turiste. U ovom se poglavlju navodi što sve Labin nudi a dio je kulturnog turizma.

2.4.2. Industrijska i rudarska baština

Može se svakako reći da je rudarstvo najznačajnija gospodarska grana u povijesti grada Labina. Imalo je ključnu ulogu u razvoju i stvaranju identiteta Labinštine a i samog grada, te je prenamjena rudarske baštine u kulturno, turističko i gospodarske namjene prilika da se iskoristi ova vrijedna baština za daljnji gospodarski razvoj.

Također Labin i Raša imaju bogatu rudarsku baštinu i zadnjih se godina radi na tome da se u turističku ponudu uključi rudarstvo. Raša je najmlađi gradić u Istri sa rudarskom prošlošću nastao procesom melioracije. Smješten je između zelenih brežuljaka te je izgrađen u svega 547 dana. Jedan je od gradova koji su nastali u doba talijanske uprave tj. fašističke ere. Grad je nastao zbog velike brige za radništvo, točnije za potrebe radnika ugljenokopa u obližnjim rudnicima te je to označavalo i napredak talijanske industrije. Bio je opremljen školama, vrtićem, bolnicom, kinom, poštom, bazenom, sportskim sadržajima, hotelom, policijskom stanicom, općinom i dr. (Općina Raša, 2021.)

Na trgu je smještena crkva Sv. Barbare koja je i zaštitnica rudara. U 2018.godine otvoren je Centar za posjetitelje Arsia, mali muzej rudarstva gdje je autentično prikazana baština rudarskog života. Projekt Centra Arsia je financijski podržalo Ministarstvo turizma. (Jukić, 2020.) Sam ulaz u muzej je napravljen kao rudarsko okno što je simbolika podzemnog života. Također prevladava kontrast tame i svjetla kako bi se što bolje dočarao rad u rudniku. U muzeju se nalazi rudarska oprema, maketa

rudarskog stana kojim se želi dočarati život rudara te suvenirnica iz koje se može ponijeti uspomena. Također prisutni su i zvučni efekti koji stvaraju dojam istinskih eksplozija i kopanja ugljena te time ovaj muzej posjetitelju pruža potpuni doživljaj i dojam atmosfere rudnika. Taj bi se muzej trebalo više promovirati kako bi ga posjetili turisti koji dolaze u Rabac i Labin, ali i koji se nalaze u Istri. Bilo bi dobro da ga se uključi u neki turistički paket ili kao organizirani izlet jer bi to uvelike pomoglo turizmu Raše. (Turistička zajednica Istre, 2021.)

Drugi muzej koji se tiče rudarske povijesti, nalazi u starom Gradu Labinu. Smješten je u baroknoj palači Battiala – Lazzarini. Rudarska je povijest prikazana u muzejskim podrumima u kojima se nalazi tunel sa 150 metara rudarskom postavom. Posjetitelji na ulazu mogu izabrati zaštitnu kacigu te se upoznaju sa raznim strojevima. Na polovici tunela strop se spušta te je potrebno biti sagnut tokom obilaska, time se zapravo dočarava strahotu rada samih rudara u prošlosti. Tunel prikazuje karakteristična obilježja rudnika te se mogu vidjeti razni vagoneti na lokomotivi, razni alati s kojima su rudari kopali te se čuju zvukovi snimljeni u originalnom rudniku. Prema nekim izvorima, Narodni muzej Labin je među 10 najoriginalnijih u Hrvatskoj. Postav muzeja se proteže na tri kata palače i to kronološkim redom. U svakom se odjelu nalazi muzejski vodič pisan na četiri jezika prilagođen turistima. Uz rudarski postav u stalnom se postavu nalaze lapidarij koji obuhvaća kamene spomenike iz rimskog razdoblja, zatim pregled značajnih događaja iz labinskih prošlosti na raznim panoima. Nakon toga slijedi etnologija te narodna nošnja i glazba labinskog kraja i dr. (Etnografski muzej Istre , 2021.)

Posljednjih se deset godina posjećenost muzeja povećala. Muzej je 2018.godine posjetilo 21734 ljudi što je 5000 više nego 2007.godine kada ga je posjetilo 16430 ljudi. (Muzejski dokumentacijski centar, 2021.)

Labin Art Express već dvadeset godina razvija ideju Podzemnog grada na mjestu gdje nekada bio rudnik ali nikako da se ta ideja ostvari. Taj se projekt bio osmišljen kao prvi futuristički podzemni grad u svijetu. U tom Podzemnom gradu planiralo se napraviti niz gradskih sadržaja kao što su: kockarnica, hotel, barovi, galerije, trgovine, restorani, igrališta te brojne ćelije za umjetnike, arhitekta te znanstvenike. No, u 2016. godini grad Labin je u tajnosti pripremao novi koncept te odustao od Podzemnog grada i nazvao projekt „Projekt KOVA“. Taj je projekt financiran iz fondova Europske unije, Ministarstva regionalnog razvoja, Ministarstva turizma te Ministarstva kulture. Jedan

od razloga promjene projekta ali i samog naziva projekta je lokalna zajednica. Lokalnoj zajednici se samo ime Podzemni grad činilo neprivlačnim te nisu podupirali cijeli taj projekt. Projektom KOVA u rudnik bi se postavio edukativan postav koji bi na licu mjesta prikazima i izložbama posjetitelju približio aspekte rudarstva. Prikazala bi se tehnologija rudarenja, opasnosti sa kojima su se susretali rudari, akcije kako su se spašavali od opasnih situacija, priče o zabrinutoj ženi i djeci. (Valerjev Orgulić, 2016.)

Nakon puno razmišljanja ipak se odlučilo za projekt Podzemni grad, no ipak malo drugačiji no što je prvotno bio zamišljen. Producentska kuća Level 52 u kooprodukciji s 3DX Studiom napravila je simulaciju kako bi ta podzemna atrakcija mogla izgledati. Projekt je uključio 3D simulaciju spuštanja 166 metara ispod zemlje u tzv. turistički rudnik. Pravi doživljaj započne u središtu grada odnosno u Šohtu kada će se turist spuštati staklenim liftom u podzemlje odnosno u nekadašnji rudnik. Dolaskom u „rudnik“ nalazi se infopult odnosno recepcija, galerija za izložbe i multimedijalne zahvate, Mine escape modul, Eno gastro modul odnosno vinski podrum sa lokalnim vinima te suvenirnica u kojem će se prodavati proizvodi o lokalnih obrtnika. Dio te rute je zamišljen kao vožnja s vlakićem a posljednji dio se mora ići pješke te se na kraju dođe u Rabac. (Ban, 2021.)

Uz navedeno, valja istaknuti i „Projekt MINE TOUR“. Cilj projekta MINE TOUR bio je očuvati rudarsku baštinu razvojem novih održivih prekograničnih turističkih proizvoda, koja će se odraziti u poboljšanoj dostupnosti i prepoznatljivosti rudnika u svrhu boljeg doživljaja baštine, povećanoj privlačnosti spomenika te povećanju posjeta. Projekt je započeo 2018.godine te je završio zadnjeg dana mjeseca travnja 2021. godine te se donio plan upravljanja posjetiteljima, prekogranični marketinški model, turistički vodič, edukacijski program te video za promociju rudarske baštine. Za ovaj projekt Grad Labin je ostvario suradnju zajedno sa Općinom Litijom, Razvojnim centrom Srca Slovenije d.o.o., Zavodom za gradbeništvo Slovenije, Turističkom zajednicom Istarske Županije, Udrugom Labin Art Express XXI te Turističnom zvezom Slovenije. Izvor financiranja za realiziranje ovog projekta je iz fonda Europske unije za regionalni razvoj. Ovaj je projekt obuhvatio dvije velike investicije, uređenje rudnika Sitarjevec u Litiji te sanacija rudarskog tornja Šoht. Tim su projektom rekonstruirali temelja šohta i sidrišta, zatim galeriju, uklonili su postojeće instalacije lifta te dimenzionirali novi temelj za lift i zaštitili sve elemente protiv korozije. Projekt MINE TOUR je potaknuo razvijanje novih turističkih itinerara, omogućio upoznavanje nadzemne kulturne, industrijske i

arhitektonske rudarske baštine te posjetiteljima dao priliku da upoznaju prirodne podzemne dijelove rudnika u slovenskoj Litiji. Također u sklopu ovog projekta osmišljen je i storytelling gdje glumci interpretatori vode posjetitelje u protekla vremena kroz priču rudara tako oživljavajući njegov mukotrpan ali pošten i dostojanstven život te na povijesne činjenice grada Labina. U ovaj se projekt uključili i lokalni ugostitelji i obrtnici kao što su Restoran Velo Kafe, Pizzeria Napoli, Caffè Bar Karbon, Suvenirnica Merania i mnogi drugi. Isto tako napravljen je plato ispred Gradske knjižnice Labin na kojem je postavljena rudarska izložba na otvorenom. (Glas Istre, 2021.)

U sklopu ovog projekta izrađena su dva itinerara od kojih je jedan u Labinu a jedan u Litiji. Itinerar u Labinu sadrži razgledavanje nadzemnih dijelova rudničke infrastrukture kroz storytelling turu uz pomoć storytelling mape. Mapa je zamišljena da prati storytelling turu gdje je za svaku točku naveden zanimljiv kratki opis prepričavajući neku anegdodu ili povijesni događaj. Dizajn mape je u skladu 100. obljetnice Labinske republike, u zelenoj i crnoj boji. Na stražnjoj strani mape nalazi se popis svih ugostitelja i drugih ponuditelja koji su se uključili u projekt te koji imaju ponudu vezanu za rudarstvo. Mapa je napisana na hrvatskom i engleskom jeziku a može se preuzeti u uredu i info punktu Turističke zajednice grada Labina. Snimljen je i edukativni video storytelling rute u kojem rudar Mino provodi gledatelje kroz sve točke mape usput prepričavajući svoju povijest odnosno povijest svih rudara Labinštine. U sklopu Istra Inspirita održavaju se i storytelling ture Štorije po Labinu koje se izvode po najavi, za veće grupe.

Organizirana je i tura od strane Udruge Labin Art Expressa XXI gdje se turisti mogu spustiti u labirint labinskog rudnika te „proživjeti“ jedan dan labinskih rudara. Tura traje 2 do 3 sata te uključuje piće dobrodošlice, organizirani autobus od Labina do Raše i nazad, rudarsku opremu i ulazak u rudnik 150 metara ispod zemlje, razgled rudnika uz stručno vodstvo, video prikaz štrajka rudara iz 1921. godine, rudarsku marendu i rudarski suvenir. (Istra Inspirita, 2021.)

Rabac, Labin i Raša nude raznoliku i autentičnu turističku ponudu koja se spaja u kvalitetnu turističku priču. Ta se priča sastoji od jake kulturne i povijesne baštine, arhitekture, gastronomije te naravno kupališnog turizma. Dobrom suradnjom turističkih zajednica stvorila bi se raznolika kulturna turistička ponuda.

2.4.3. Starogradska jezgra

Povijesna je jezgra grada Labina bila u nekada u četvrti Gorica, oko župne crkve. Širenjem grada nastala je četvrt Dolica, opasana zidinama u 16.st., a 1578. su izgrađena gradska vrata sv. Flora. izvan zidina se razvio gradski trg s ložom. U zgnusnutom gradskom tkivu, sa sačuvanim srednjovjekovnim ulicama sačuvan je također niz gradskih renesansnih i baroknih palača te niz srednjovjekovnih renesansnih i baroknih crkava. Neke od palača jesu pretorska palača i Palača Scampicchio, palača Battiala-Lazzarini, palača Franković-Vlačić u kojoj je i ujedno smještena Zbirka Matije Vlačića Ilirika, Manzin te Negri. Od crkava svakako su najprivlačnije turistima crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, crkva sv. Justa te Crkva sv. Marije Magdalene. (Turistička zajednica Istre , 2021.)

2.4.4. Mediteranski kiparski simpozij

Na stanciji Dubrova nedaleko od Labina, koja je pripadala obitelji Lazzarini, početkom sedamdesetih godina proteklog stoljeća pokrenut je Mediteranski kiparski simpozij, na kojem do tad sudjeluju poznati majstori dlijeta i čekića iz Hrvatske, ali i drugih zemalja. Od prvog simpozija održano 1970.godine u čast obilježavanja 50.obljetnice Labinske republike do danas održano je 41 simpozija te je do danas nastalo je osamdesetak radova u kamenu od 90 vrsnih kipara većinom iz Hrvatske ali i iz Austrije, Slovenije, SAD-a, Makedonije, Japana Velike Britanije i još drugih zemalja. Posebna je atrakcija ovoga parka Bijela cesta, projekt akademskog slikara i kipara Josipa Diminića, nastala od 14 dionica i isto toliko umjetničkih intervencija u kamenu hrvatskih i svjetskih kipara. Park Dubrova otvoren je svima, slučajnim prolaznicima, poklonicima prirode, ljepote, tišine, meditacije. Gotovo pet desetljeća glasi kao jedna od najuglednijih i najznačajnijih pozicija u svijetu u suvremene skulpture na otvorenom. No ipak nije dovoljno promovirana među posjetiteljima Labina, potrebno je više ulagati u promocijske aktivnosti jer bi se moglo puno sadržaja i aktivnosti unijeti kao npr. mogle bi se voditi kiparske, keramičarske, kiparske i slikarske radionice i tečajevi. (Grad Labin, 2021.)

2.4.5. Zbirka Matije Vlačića Ilirika

Memorijalna zbirka Matije Vlačića Ilirika otvoren je 1975. u Labinu, u zgradi Franovich na prvom katu, u organizaciji Narodnog muzeja Labin i Skupštine Općine

Labin. Na panoima u muzeju izložene su fotografije i tekstovi koji kronološki prikazuju životni put Matije Vlačića Ilirika i njegovo teološko, znanstveno i svekoliko drugo djelovanje. U sklopu zbirke nalazi se interaktivni punkt na kojem posjetitelji mogu potražiti dodatne informacije o Matiji Vlačiću, na četiri jezika, a osmišljen je kao svojevrsna replika web stranica Zbirke. (Turistička zajednica Rabac-Labin, 2021.)

2.4.6. Sakralna baština

Labinština obiluje sa raznolikom sakralnom baštinom koja nije dovoljno iskorištena niti valorizirana, a neka je i izgubljena, no ima ogroman potencijal za uključivanje u turističku ponudu. Izgubljena materijalna baština može se definirati kao baština koja uključuje sve primjere baštine koja se na neki način, prolaskom vremena, ljudskim nemarom ili neadekvatnom zaštitom, izgubila, nestala ili je svoje mjesto ustupila nekim novijim objektima. Podatke o takvoj baštini moguće je pronaći jedino u pisanom obliku, zapisima, arhivama, raznoj dokumentaciji. (Bertoša, 2017)

U okolini Labina sveukupno je postojalo pedeset i pet crkava koje nisu istovremeno postojale, a čak petnaest njih bilo je na području grada Labina, danas znano kao Stari grad Labin. Danas postoje trideset i tri crkve u okolini Labina koje imaju krov, vrata i opremljene oltare te oko desetak ruševnih crkava. Podataka o većini sakralnih objekata uopće nema, samo se zna njihova lokacija ali nijedan drugi detalj. (Bertoša, 2017.)

Uzalud je da je ta baština vidljiva ako nema nijednog podatka o njoj dostupnog posjetitelju odnosno turistu. Turist će proći pored neke crkve bez informacija koje bi ga možda i zainteresirale te mu omogućile bolje i detaljnije upoznavanje sa objektom. Informacije bi mu koristile da se bolje upozna sa poviješću, vjerovanjima, običajima, kulturom i mentalitetom određene destinacije. Objekti u Labinu nisu markirani niti obilježeni ni na koji način. Jedinu iznimku predstavlja starogradska jezgra gdje su znamenitosti obilježene na pločama za turiste kroz cijeli grad. Jedinu zamjerku je što su ploče pisane na hrvatski jezik što turistu predstavlja prepreku. Uz suradnju lokalnih vlasti, djelatnika u prosvjeti, arheologa, turističkih djelatnika i osoba koji se na bilo koji način bave turizmom, kulturom, poviješću, može se izgubljenu baštinu učiniti vidljivom. (Bertoša, 2017.)

Nekim daljnjim istraživanjem izgubljenih sakralnih objekata trebalo bi uključiti i lokalnu zajednicu jer su oni bili važan element labinske povijesti te tako potaknuti na akciju i kolektivno djelovanje pri oživljavanju izgubljene baštine Labinštine. Valorizacijom tih objekata pobudila bi se svijest lokalnog stanovništva o postojanju lokalne zajednice a s druge strane tim bi se objektima omogućila adekvatna zaštita. Također valorizacijom takvih objekata dobra je prilika za razviti vjerski turizam u Labinu. Vukonić tvrdi da se vjerski turizam pojavljuje u trima oblicima i to: „kao hodočašće, kontinuirane skupine i individualne posjete vjerskim svetištima; kao masovna okupljanja u povodu značajnijih religijskih datuma i obljetnica; kao obilazak i posjet značajnijim religijskim mjestima i objektima u okviru turističkog itinerara i bez obzira na vrijeme u kojem se to čini. Svaki značajan grad ima sakralnu atrakciju koja se mora posjetiti ali isti takav grad obiluje i mnogim drugim sakralnim objektima koji nisu toliko popularizirani, a svejedno su zauzeli jednako važno mjesto u povijesti te ih vrijedi posjetiti. Upravo posjet takvim objektima nudi drugu stranu povijesti i samim time budi znatiželju kod turista. Povezivanjem kulture i turizma mnoge su svjetske religije otvorile vrata svojih sakralnih objekata široj javnosti. Mnogi sakralni objekti diljem svijeta su jedni od najposjećenijih znamenitosti, a samim time afirmirali su se kao brend same destinacije. Potrebno je takav oblik turizma promovirati putem brošura, letaka, videouradaka te stvoriti kvalitetnu turističku ponudu. (Bertoša, 2017.)

2.4.7. Festivali i događanja

Grad Labin, to jest područje Labinštine, obiluje raznim festivalima i događajima kroz cijelu godinu te se svake godine organiziraju neka nova događanja. Primjerice u 4. mjesecu 2019. godine održan je 1. Festival industrijske baštine i simpozij Revitalizacija industrijske baštine kroz turizam. To je nova kulturno turistička manifestacija koja će se održavati svake godine u partnerskim gradovima te će se putem kulturnih događanja stvoriti veza industrijske baštine i kreativne inspiracije. Pomoću raznih stručnjaka na simpoziju pokušat će se naći način kako i kroz koje aktivnosti i događaje predstaviti industrijsku baštinu turistima. Također jedan od novijih festivala i događaja je Tradicijski sajam glazbe, plesova, odjeće, hrane, pića i običaja Labinštine s ciljem da labinske ali i starije generacije te turiste upoznaju s lokalnom materijalnom baštinom ali i da se podigne svijest svih o nužnosti njezina očuvanja, promidžbe kao i kulturno turističke valorizacije.

Neka od najposjećenijih događanja Grada Labina jesu:

- Labin art republika – stari grad Labin je tijekom ljeta, točnije tijekom mjeseca srpnja i kolovoza, velika pozornica na otvorenom na kojoj se izmjenjuju glazbenici, pjevači, glumci, slikari, zabavljači i umjetnici. Ovaj projekt traje već 17 godina te donosi četrdesetak kulturnih događanja raspoređenih u dva najtoplija mjeseca. Labin art republika otvara se na gradskoj fešti Petrova, te nakon toga slijede mnoštvo programa ispunjenim kulturom, koncertima, izložbama, festivalima maslinovoga ulja, predstavama i slično. Svakog se utorka održava noćni razgled starog grada gdje su vodiči u povijesnim kostimima te grupama turista pokazuju grad pričajući legende na 3 svjetska jezika.
- Festival kvarnerskog škampa – to je gastro manifestacija na kojoj ugostitelji iz Labina kuhaju jela od kvarnerskog škampa ulovljenog od strane lokalnih ribara. Uz morske delicije posjetitelji mogu kušati vina nagrađivanih vinara sa područja Labinštine. Ta je manifestacija postala vrlo popularna u Istri i Kvarneru a i šire, u svega 4 godine održavanja. Doprinosi prepoznatljivosti gastronomije Rapca i Labina te razvijanju specifičnog oblika turizma, gastronomskog.
- Jedriličarske regate – u organizaciji Jedriličarskog kluba Kvarner Rabac i Grada Labine te Turističke zajednice Grada Labina, svake se godine održavaju međunarodne jedriličarske regate u svibnju i rujnu. Pohađaju ih preko 180 sudionika iz Hrvatske i Europe. Regata koja se održava u svibnju naziva se Labinska republika je jedna od najposjećenijih regata u Istri i Kvarneru te je i turistička atrakcija kojom se promovira jedrenje. Regata se održava u spomen rudara koji su rabačkom žičarom Teleferikom nosili boksit iz ugljenokopa do mora. Druga regata koja se održava u rujnu naziva se Rabačka regata. Prva regata održala se 1973. godine kada je bila jedna od najpopularnijih regata za klasu Optimist. Sudionici ove regate dolaze iz raznih klubova od Slovenije i Hrvatske. (Jedriličarski klub Kvarner , 2021.)
- Legendfest – ovaj se događaj ne održava u gradu Labinu, nego u njegovoj blizini, Općini Pićan. To je događaj tijekom kojeg se prepričavaju istarske legende u prigodnim kostimima te se održavaju i koncerti. Vrlo je popularan i zanimljiv stranim turistima a pogotovo djeci. (Turistička zajednica Rabac-Labin , 2021.)

Povodom 100. obljetnice Labinske republike Grad Labin te Turistička zajednica Labin Rabac organizirali su interpretativnu šetnju u suradnji sa Istra Inspirit. U toj

interpretativnoj šetnji posjetitelji mogu saznati više o životu rudara, njihovom mukotrpnom radu te poznatim ličnostima koji su usko vezani za istarsku povijest. Šetnja se održavala nekoliko puta tijekom mjeseca ožujka 2021. godine pridržavajući se epidemioloških mjera. (Grad Labin, 2021.)

Može se zaključiti da se većina manifestacija i događanja održavaju u ljetnim mjesecima ili u proljeće. Kako bi grad Labin postao konkurentniji i te kako bi produžio sezonu turizma potrebno je poraditi na tome da se manifestacije, događaji i festivali održavaju i tokom zime.

2.5. Prirodna atrakcijska osnova grada Labina

Prirodna baština čini relevantan dio kulture, obuhvaćajući krajolik i prirodni okoliš, biljni i životinjski svijet. Takva je vrsta baštine važna komponenta turističke industrije. Prirodna baština se još definira kao skup prirodnih dobara koji se nalazi na teritoriju neke zemlje. (Jelinčić, 2021.)

Ukupan udio zaštićene prirodne baštine iznosi 36,85% od ukupne površine Grada Labina. Pejzaž Labina je jedan od bitnih odrednica za daljnje korištenje njegova prostora. Široki i daleki vidici, otvorenost i sagledivost cijelog prostora, vrlo veliki prirodni i kultivirani prostor daje posebnu vrijednost za afirmaciju prostora kao izuzetne turističke destinacije, ali i kao kvalitete za daljnji životni okvir. Prostornim planom uređenja Grada Labina određena su zaštićena područja prirodne baštine. Posebno su vrijedna područja koja su zaštićena temeljem Zakona o zaštiti prirode, a to su u kategoriji značajnih krajobrazna: područje Labin-Rabac-Prtlog i u kategoriji spomenika parkovne arhitekture dvije glicinije u Labinu. Grad Labin svoju prirodnu i bogatu raznolikost prikazuje i kroz druge vrijedne rezervate, značajne krajobrazne cjeline, kultivirane krajobrazne, vidikovce i ostalo.

2.5.1. Značajni krajobraz Labin – Rabac – Prtlog

Zaštićeno je od 1973.godine. Ovo područje sadrži bogate i vrlo vrijedne osobine. Obalnu zonu krasi uvala među kojima je najveća i najzanimljivija Rabac i uvala Prtlog. Poput mnogih istarskih gradova Labin nalazi se na povišenom, dominantnom položaju,

posebno lijepih vizura. Također vegetacija toga područja je neobično značajna. Posebno se to odnosi na obalni pojas između Rabačke uvale i rta Sv. Jurja. Malo gdje duž naše obale se mogu naći lijepe i bogate sastojine crnike kao i ovdje, te također borove šume i travnjačke površine. U priobalnom području nalaze se rijetke i zanimljive biljne zajednice te neke ugrožene biljne vrste. (Strategija razvoja Grada Labina, 2019.)

2.5.2. Botanički spomenik prirode Dva stabla Glicinije u Labinu

U starom gradu Labinu nalaze se dvije penjačice, kineske glicinije koje se mogu smatrati i stablima po svojim velikim dimenzijama. Na njima su zabranjeni bilo kakvi zahvati i radnje koje bi naštetilo ili uništilo stabla. Proglašene su zaštićenim 1972.godine. (Strategija razvoja grada Labina 2019.)

2.6. Primjeri proizvoda aktivnog odmora u kombinaciji s kulturnim turizmom

Od sporta i rekreacija Labin ima u turističkoj ponudi mnoštvo sadržaja kao na primjer kajakarenje na moru, ronjenje, jahanje, ribolov, planinarenje, *stand up paddling* te jedrenje. Jedno od najrazvijenijih sportova je svakako i biciklizam što pokazuju podaci da na području Labinštine se nalazi ukupno osam biciklističkih staza u ukupnoj duljini od 240 km. Najduža biciklistička staza je staza Liburnija, 71 km, koja će posjetitelje upoznati sa labinskom povijesti rudarstva i Rašom, najmlađim istarskim gradićem, zatim slijedi staza Istarski razvod (55 km) koja je posvećena jednom od najvažnijih srednjovjekovnih dokumenata pronađenom u Kršanu. Staza Teran, duga 46 km, je nazvana u čast istoimenog istarskog vina, staza Bistooka Lucija duga 36 km priča legendu o Sv. Luciji na Skitači. Od ostalih staza atraktivne su još staza Arsia, Downhill Marina te Albona. Također Valamar u Rapcu organizira posljednjih nekoliko godina trku Terra Magica koja je postavila Istru na vrh brdskog biciklizma te u kojoj sudjeluju gosti iz čitave Europe a i svijeta što doprinosi razvitku i populariziranju ovakvog vrsta turizma. Trka Terra Magica započela je najprije u okolici grada Poreča, a zadnjih pet godina se održava u Rapcu. Grad Labin teži tome da se profilira kao vodeća i vrhunska bike destinacija u Istri. (5Portal, 2021.) Isto tako destinacije Rabac i Labin nalaze se u etapi utrke Tour of Croatia koja je vrlo promovirana u svijetu putem televizijskih kanala, društvenih mreža i drugo. (Valamar , 2021.)

Posljednjih su nekoliko godina vrlo popularne među posjetiteljima šetnice i pješačke staze. Staza sv. Flora u selu Kranjci kraj Labina napravljena je 2013.godine u suradnji

sa Turističkom zajednicom grada Labina. Crkva sv. Flora nalazi se na listi zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske te je jedna od najljepših istarskih romaničkih crkava. Sentonina staza proteže se od Labina do uvale Maslinica u Rabačkom zaljevu. Duga je skoro dva i pol kilometara s blagim usponom odnosno silazom budući da se stazom može pješачiti u oba smjera. Pogodna je za sve uzraste i osobe u normalnoj fizičkoj kondiciji. Staza obiluje potočićima i brzacima, no najveće atrakcije su svakako višemeterski slapovi. Ostale pješачke staze jesu Staza Svetica koja priča priču o važnosti utjecaju žena u svakodnevnom životu Labinštine, zatim šetnica Skrivenih čari, turističko poučna staza Kadulje koja vodi od Skitače do vrha Orlić s kojeg se može vidjeti obronci ljekovite kadulje i mnoge druge. Što se tiče prirodnih atrakcija grad Labin ima mnogo toga za ponuditi no mora znati na dobar način to i promovirati i prezentirati.

2.7. SWOT analiza kulturno-turističke ponude grada Labina

U ovom je poglavlju prikazana SWOT analiza kulturno - turističke ponude grada Labina kako bi se identificirale snage, slabosti, prilike i prijetnje razvoju kulturnog turizma Grada Labina.

SWOT analiza je tehnika razvijena na Stanfordu 1970-ih, često korištena u strateškom planiranju. SWOT je kratica za snage, slabosti, prilike i prijetnje i strukturirana je metoda analize organizacije, projekta, poslovnog pothvata ili u ovom slučaju turističke destinacije SWOT analiza je jednostavan okvir za jačanje snaga organizacije, poboljšanje slabosti, minimiziranje prijetnji i iskorištavanje najvećih mogućih prilika.

Primjena SWOT analize u turizmu omogućuje entitetima koji su odgovorni za upravljanje lokalnom ili regionalnom turističkom politikom u destinacijama, pozicionirati turizam u cjelokupnom i općenitom strateškom planiranju uredan način. Planiranje je, jedinicama lokalne samouprave, jedna od najvažnijih funkcija Identificiranju ciljeva i metoda koje će se koristiti u razvoju turizma, tj. funkcionalnog planiranja, uvijek treba prethoditi SWOT strateško pozicioniranje kao integrirani alat koji se može koristiti za provođenje aktivnosti poput planiranja, koordinacije, praćenja, kontrole, promocije te marketinga. (Goranczewski, Puciato, 2010.)

Tablica 6. SWOT analiza kulturno-turističke ponude grada Labina

SNAGE	SLABOSTI
✚ Povoljan geografski položaj – blizina međunarodne zračne luke (Pula), blizina Jadranskog mora te blizina emitivnih tržišta	✚ Kulturno povijesno naslijeđe nije dovoljno iskorišteno za razvoj turizma
✚ Povoljni klimatski uvjeti	✚ Nedostatak turističkih tura
✚ Bogatstvo prirodnih resursa	✚ Nedovoljno razvijena turistička ponuda
✚ Povoljan prostorni i prometni položaj grada Labina za razvoj turizma	✚ Nedovoljno dobro promovirani posebni oblici turizma
✚ Čistoća mora i plaža (Plave zastave na plažama u Rapcu)	✚ Nedostatak autohtonih proizvoda odnosno ponude
✚ Bogata materijalna i nematerijalna kulturna baština	✚ Nedovoljna ulaganja u promocijske aktivnosti
✚ Višegodišnji rast turizma	✚ Nedostatak parkirnih mjesta - Rabac
✚ Dobro očuvano prirodna i kulturna baština	✚ Nedovoljno iskorišten potencijal za razvoj eko-turizma
✚ Sigurnost destinacije	✚ Neravnoteža popunjenosti različitih vrsta smještajnih jedinica (hoteli i kućanstva)
✚ Konstantna ulaganja u uređenje mjesta	✚ Nedostatak višejezičnih ploča na značajnim kulturnim mjestima
✚ Grad kreativnih ljudi	✚ Neadekvatna zaštita kulturnih dobara
✚ Jedinstveni ambijenti za održavanje kulturnih programa (Kod Špine, Fortica, Šoht, Dubrova)	✚ Nedovoljna suradnja dionika iz kulturnog i turističkog sektora
✚ Utjecaj lokalnih medija	✚ Nedovoljno edukacije o očuvanju i valorizaciji vrijedne kulturne baštine
✚ Blizina raznolike ponude u drugim istarskim gradovima	✚ Nedostatak radne snage

✚ Povoljna struktura hotelskih kapaciteta	
✚ Pristupačnost ljudi - gostoljubivost	✚ Nedovoljni izvori financiranja za kreativne industrije odnosno za potrebe u kulturi
	✚ Nedostatak inovacija i novih tehnologija
PRILIKE	PRIJETNJE
✚ Razvoj turizma posebnih interesa (ekoturizam, kulturni turizam i <i>wellness</i>)	✚ Odlazak mladih ljudi iz Labina – nedostatak obrazovne radne snage
✚ Korištenje sredstva iz EU fondova za valorizaciju rudarske baštine za potrebe turističkog rasta i razvoja	✚ Mijenjanje trendova u turizmu
✚ Korištenje nacionalnih programa za produljenje sezone	✚ Porast destinacija sa specifičnom to jest sličnom ponudom
✚ Revitalizacija starogradske jezgre	✚ „Masovni“ pristup u pružanju turističkih usluga
✚ Vođenje računa o 6E konceptu u destinacijskom marketingu (<i>Entertainment, Excitement, Environment, Education, Exploration</i>)	✚ Moguć rast cijena
✚ Veći fokus na digitalni marketing	✚ Moguće veće zagađenje zbog turizma
✚ Razvoj turizma u smjeru održivog razvoja – održivi turizam i spori turizam	✚ Propadanje kulturnih dobra – izgubljena baština
✚ Obnova i valorizacija Parka skulpture Dubrova	✚ Nedovoljno inovacija kojima se stvara dodana vrijednost u turizmu
✚ Mogućnost razvoja kulturnih ruta i tura	✚ Nedovoljna implementacija tehnologije

✚ Stvaranje proizvoda kulturnog turizma temeljenog na valorizaciji rudarske baštine Grada Labina	✚ Eksterni činitelji – prirodne nepogode, nepredvidive vanjske okolnosti, zdravstvene ugroze, krize i sl.
✚ Razvoj gastro ponude	✚ Apartmanizacija bez dodatnih sadržaja
✚ Udruživanje I javno-privatno partnerstvo u kulturi i turizmu	✚ Promjene poreznih stopa na usluge u turizmu
✚ Kreativne radionice	✚ Gubitak identiteta
✚ Brendiranje cakavice	✚ Učestalo mijenjanje zakonodavne regulative
✚ Mogućnost razvoja cjelogodišnjeg turizma	✚ Preveliko opterećenje na destinaciju u ljetnoj sezoni (srpanj, kolovoz)
	✚ Opterećenje granice nosivosti kapaciteta destinacije

Izvor: obrada autorice prema podacima iz Strategije razvoja grada Labina 2016. – 2020.

Jedna od snaga Labina je definitivno njegov povoljan geografski položaj. Nalazi se u blizini međunarodne luke Pula i emitivnih tržišta kao što su Austrija, Italija, Njemačka itd. U svojoj blizini nalazi se i Jadransko more što je i jedan od glavnih razloga dolaska turista u Hrvatsku. Labin ima povoljne klimatske uvjete, bogatstvo prirodnih ali neiskorištenih resursa. Jedna od važnih snaga je također čistoća mora i plaža koje su nagrađene Plavom zastavom koje su navedene gore u radu. U Labinu se nalazi bogata i nematerijalna i materijalna kulturna baština te kulturno povijesno nasljeđe koji predstavljaju ogroman neiskorišten potencijal. Jedna od snaga je definitivno i višegodišnji rast turizam zadnjih nekoliko godina, naravno sve do nastanka Covid 19 pandemije kada su brojke u turizmu počele opadati, kako u cijelom svijetu tako i u Labinu. Što se tiče sigurnosti može se reći da je Grad Labin sigurna destinacija i turisti se mogu osjećati ugodno i mirno boraviti u njoj. Također je jedna od snaga ulaganje u uređenje mjesta ali i uređenje hotela, apartmana itd. Može se reći kako je Labin grad kreativnih ljudi, umjetnika, slikara, glazbenika te predstavljaju jedan neiskorišteni potencijal. U Labinu se nalaze i mnogi jedinstveni ambijenti za održavanje kulturnih programa kao što su Dubrova, Fortica, kod Špine i sl. Ljudi su pristupačni i gostoljubivi,

otvoreni novim idejama. Isto tako u blizini Labina nalaze se gradovi sa raznolikom ponudom do kojih je lako doći.

Što se tiče slabosti, na njima treba poraditi i smanjiti ih. Jedna od slabosti je svakako nedovoljno iskorišteno kulturno povijesno nasljeđe za razvoj turizma što dovodi do slabog razvoja specifičnog oblika turizma to jest kulturnog turizma. Također treba organizirati neke nove turističke rute kojih nema baš puno ili ih nema uopće zbog dolaska sve više individualnih turista. Treba poraditi i na uređenju smještajnih kapaciteta ali i na turističkoj ponudi to jest na ponudi autohtonih proizvoda. Jedna od važnijih slabosti što svakako treba uzeti u obzir jer nedostatak parkirnih mjesta, pogotovo u Rapcu, te se tako prikazuje kao vrlo negativna i loša slika stranim gostima. Potrebno je povećati broj parkirnih mjesta u Labinu i Rapcu kada je turistička sezona u najvećem jeku. Jedna od slabosti turizma grada Labine je neravnoteža popunjenosti smještajnih kapaciteta (hoteli i kućanstva), te visoka stopa nezaposlenosti. Također može se reći da je jedna od slabosti i neravnoteža popunjenosti različitih vrsta smještajnih jedinica u hotelima i kućanstvima to jest apartmanima. U 2020. godini veća je popunjenost bila u apartmani nego u hotelima. Što se tiče kulturnih atrakcija nedostaju dvojezične ploče koje obilježavaju značajna kulturna mjesta, isto tako potrebna je njihova adekvatna zaštita. Jedan od načina za smanjivanje slabosti je suradnja dionika iz kulturnog i turističkog sektora te edukacija o očuvanju kulturnih dobara. Nedovoljni su izvori financiranja za kreativne industrije odnosno za potrebe u kulturi te ne postoje potpore za mlade umjetnike. Također nedostatak je primjene tehnologije i inovacija u turizmu i promoviranju samog grada.

Prilike Grada Labina su zainteresiranost tržišta za razvoj raznih oblika turizma kao što su ekoturizam, kulturni turizam i dr. Kao jedna od dobrih prilika je korištenje sredstva iz EU fondova za valorizaciju rudarstva za potrebe turističke ponude, za revitalizaciju starogradske jezgre te korištenje raznih nacionalnih programa za produljenje turističke sezone. Također bilo bi dobro usmjeriti daljnji razvoj turizma u smjeru održivog razvoja i sporog turizma. Jedna od mogućih prilika je obnova i valorizacija Parka skulpture Dubrova u kojoj bi se mogle organizirati neke kreativne radionice, turističke ture a možda i kino u ljetnim mjesecima. Može se još više poraditi i na brendiranju i promoviranju cakavice koja je 2019. godine postala zaštićeno nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske.

Prijetnje grada Labina jesu strah od odlaska mladih i obrazovanih ljudi u druge razvijenije države jer u posljednje vrijeme mladi traže bolju budućnost van Hrvatske. Vrlo važno uzeti u obzir da ne bi došlo do prenapučenosti destinacije i gubitka kulturnog i istarskog identiteta te masovnog pristupa u pružanju usluga. Moguće je i nedostatak izvora financiranja, uvijek treba biti spreman i na druge opcije. Gradu Labinu prijete i propadanje nekih kulturnih dobara ako se adekvatno ne zaštiti. Prijete i moguće zatvaranje nekih hotela, restorana zbog utjecaja pandemije koronavirusa. Te uvijek treba biti spreman na eksterne činitelje kao što su npr. prirodne nepogode. Također postoji mogućnost većeg zagađenja zbog velikog broja turista u destinaciji.

Iz SWOT analize se zaključuje kako Labin ima puno snaga koje može iskoristiti na turističkom tržištu te postati konkurentnija destinacija nego što je. To može u napraviti uz pomoć neiskorištenog potencijala kojeg posjeduje grad Labin sa dobrom osmišljenom strategijom kako bi se to promijenilo i poboljšalo.

3. PRIJEDLOG INOVATIVNIH I TEHNOLOGIJOM POTPOMOŽNIH PROIZVODA KULTURNOG TURIZMA

Ovo poglavlje prikazuje na koji bi se način valorizirala Gradina Kunci s pomoću tehnologije kako bi privukla pažnju posjetiteljima. Također opisane su turističke rute grada Labina koje bi posjetitelji mogli pratiti putem aplikacije na svom mobilnom telefonu.

3.1. Gradina Kunci

Gradinsko naselje Kunci jedno je od najznačajnijih arheoloških lokaliteta na području istočne Istre. Smještena je oko 2 km sjeveroistočno od Starog grada Labina, u blizini naselja Ripenda i 2,5 km zračne udaljenosti od mora. Blizu tog mjesta završava i pješačko biciklistička staza iz Rapca. Smješten je na uzvišenom platou prosječne nadmorske visine od 300 m. Smatra se da je to naselje prethodilo osnutku naselja u Starome gradu Labinu. Na gradini prepoznajemo tri stupnja naseljavanja tijekom brončanog doba. Prva faza označuje doseljavanje stanovnika na položaj te osnutak naselja. U drugom stupnju je došlo do izgradnje bedema, a u zadnjoj fazi je karakteristično dodatno utvrđivanje ulaza i bedema. Točno vrijeme napuštanja nije poznato no najvjerojatnije je bilo naseljeno i u željeznom dobu zbog pronalaska željezne fibule. Velik broj arheologa je počeo pisati o gradini krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća. U razdoblju od 1962. godine sve do 2005. godine nije bilo istraživanja kada ih je pokrenuo Narodni muzej Labin.

Slika 1. Zračni snimak Gradine Kunci (Kos, 2006.)

Gradina ima polukružni oblik osim jugoistočne strane gdje je branjena prirodnom padinom i kamenim nasipom te je sa svih strana okružena dvostrukim pojasom grebena. Gradina se sastoji od dva dijela, gornjeg gdje se nalazila akropola, te donjeg dijela. Najviše je toga sačuvano uz bedeme i u donjem dijelu naselja, ali u središnjem dijelu je dosta toga uništeno erozijom. Vanjsko lice bedema je građeno od kamenih blokova, a unutrašnji bedem građen je na manjoj prirodnoj padini koja predstavlja granicu između donje i gornje terase. U gornjem se dijelu terase nalazila dva ulaza u obliku koridora. Upravo kod glavnog ulaza u gradinu nalazila se najveća širina bedema koja se napravila da bi se zaštitilo prilikom napada na naselje. Desetak metara od glavnog ulaza je smješten tunel koji vodi u prostor sa unutrašnje strane bedema koji je služio kao tor za ovce ili sklonište za pastire, dok je druga solucija da se na tom mjestu nalazio ulaz koji je u kasnijim razdobljima bio natkriven. Pri ulazu u bedem na donjoj terasi vidljivi su tragovi kola na kamenu živcu. Kameni su se blokovi od kojih je izgrađen bedem, lomili na licu mjesta te se tako dobivala iskoristiva površina za naseljavanje. U blizini gradine nalaze se i dva kamena tumula od kojih je danas jedan vidljiv a drugi je zarastao niskim raslinjem. U 1974. godini pronađen je i keramički materijal koji je pohranjen u Arheološkom muzejom Istre u Puli. Izdvojeno je 16 keramičkih ulomaka to jest 11 ručki, 1 fragment oboda zdjele, tri ukrašena fragmenta i noga tronošca. Keramika je većinom grube fature, dok su neke finije frakture.

Kako se ova gradina nalazi blizu pješačko – biciklističke staze iz Rapca, bilo bi dobro u blizini gradine staviti info tablu sa QR kodom kako bi posjetitelje što više zaintrigiralo mjesto kroz koje prolaze te bi se na taj način odmorili od hodanja ili vožnje bicikla. Očitavanjem QR koda na info tabli posjetitelji bi preuzeli aplikaciju „Kunci Place“, potpuno besplatno. Riječ je o mobilnoj aplikaciji koja koristi tehnologiju proširene stvarnosti za uređaje sa android i iOS operativnim sustavom. Ta tehnologija omogućuje prikaz 3D elementa koji su postavljeni virtualno u prostor te se prikazuju u realnoj veličini iako ne postoje u stvarnom životu. Posjetitelji će moći uz pomoć 3D elementa vidjeti kako je ta gradina izgledala u prošlosti iz svih kutova, kako se gradila tokom povijesti, kako je općenito izgledala okolina oko gradine te koji su to keramički materijali pronađeni. U aplikaciji bi također bile napisane sve korisne i zanimljive informacije za posjetitelja. Također biti će i uključena opcija audio zapisa na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku, u kojem će biti iznošeni zanimljivi sadržaji o gradini. Posjetitelj se na takav način više interesira za mjesto koje posjećuje jer tako može staviti slušalice i šetati po gradini. Za one starije i one koji ne znaju upravljati mobilnim telefonom ili ga pak ne koriste, mogu se staviti dvojezične info table u blizini gradine kako bi i oni nešto više saznali o tom mjestu. Ovaj bi projekt mogao nastati suradivanjem Turističke zajednice Labina sa labinskim tvrtkama koji se bave kreiranje audiovizualnog sadržaja kao što su Lloyd Design i Level 52 uz novčanu potporu Grada Labina. To bi bila idealna prilika da Grad Labina razvije kulturni turizam te se putem inovativnih tehnologija na pravi način promovira.

3.2. Kulturne ture Grada Labina

Kako bi posjetitelje potaknuli na posjet kulturnim atrakcijama Grada Labina bilo bi dobro osmisliti mobilnu aplikaciju koja će zaintrigirati posjetitelje grada. Aplikacija nazvana „Labin Tours“ bi bila prigodna za sve Android mobilne telefone ali i one sa iOS sustavom odnosno iPhone telefone te se može preuzeti preko „Trgovine Play“ odnosno „App Store“. Posjetitelji bi putem ove aplikacije mogli birati između dvije kulturne ture. Jedna bi kulturna tura obuhvaćala obilazak Podlabina dok bi druga obuhvaćala obilazak Starog grada Labina. Tura u Podlabinu bi se više bazirala na rudarsku baštinu odnosno obilazak Šohta, posjet skulpturi posvećenoj rudarima, posjet interpretacijskim panoima ispred gradske knjižnice Labina i Lamparne gdje su rudari

uzimali lampe pri ulasku u rudnik, itd. Zatim posjet „Krvovoj placi“ na Vinežu gdje stoji info tabela sa QR kodom putem kojeg se može preuzeti aplikacija „100 x SRETNO“ gdje se više može saznati o rudarstvu i omogućuje 3D prikaz prostora kako je nekada izgledao. Dok bi tura Starog grada Labina obuhvaćala posjet crkvama, palačama, muzeju, galeriji i slično.

Svaka bi tura sadržavala tekstualni dio ali i audio zapise kako bi se posjetitelji lakše snašli. Audio zapisi bi bili na četiri jezika: hrvatski, engleski, njemački i talijanski, jer ipak najviši broj turista dolazi iz tih zemalja. Naravno na ova četiri jezika bile bi i prikazane informacije i razne zanimljivosti o kulturnom mjestu koje se posjećuje. Aplikacija bi imala i fotografiju Grada Labina (Podlabin i Rabac) od 360 stupnjeva kako bi se posjetitelji lakše snalazili.

3.2.1. Turistička tura „Old City Tour“

Tura Starog grada Labina „Old City Tour“ krenula bi sa besplatnog parkirališta kod gradskog groblja. Na šetnici prema Starom gradu nalazi se mala crkva Svete Marije Magdalene, jednobrodna kapela koja je podignuta još u 14. stoljeću. U unutrašnjosti crkve otkrivene su razne slike koje vjerojatno opisuju život sveca. Bila je u vlasništvu labinske obitelji Scampicchio. (Grad Labin, 2021.) Nakon crkve pruža se predivan pogled na Stari grad i Rabac koji posjetitelj mora obilježiti mnogobrojnim fotografijama. Tura zatim vodi do Gradskog trga gdje se nalazi općina, poznato Velo kafe i loža. Loža je izgrađena 1550. godine. U njoj se u prošlosti odvijao javni život, objavljivale novosti a seljaci su svake nedjelje plesali. Nedaleko trga, u dijelu Labina koji se naziva Rialto nalazi se rodna kuća poznate labinske revolucionarke Giuseppine Martinuzzi sa jednim od najljepših labinskih dvorišta. Njezin se namještaj iz stana i osobne bilježnice mogu pogledati u Narodnom muzeju. Posjetitelji se vraćaju istim putem do trga te idu prema vratima Sv. Flora, nekadašnjim glavnim gradskim vratima koje su izgrađene 1589. godine. Iznad vrata nalazi se labinski grb i mletački lav sa otvorenom knjigom koji označuje predaju bez borbe, iako je knjiga zatvorena, grad se borio do kraja. S desne strane se može pogledati grb s natpisom „Kova je nasa“. Nadalje tura kreće prema malom srednjovjekovnom trgu gdje se sijeku sve uličice starog grada. Ovdje se može vidjeti malo kazalište ili Teatrino koji je izgrađen na mjestu

starog skladišta za žito te Podestatova palača u kojoj je nekada živio gradonačelnik. Također se može vidjeti i zvonik Sv. Justa. U blizini se nalaze trgovinice sa suvenirima u kojima posjetitelj može nešto kupiti. Kreće se prema rodnoj kući Matije Vlačića Ilirika, Palača Franković-Vlačić, gdje se nalazi i memorijalna zbirka Matije Vlačića. Nakon par koraka smještena je i barokna Palača Negri gdje posjetitelj može okušati maslinova ulja obitelji Negri u sklopu Art gastro galerije. Nasuprot palače smještena je mala galerija Alvona u prostoru crkve Gospe Karmelske. Zatim bi se išlo posjetiti crkvu Rođenja Blažene Djevice Marije izgrađenu 1336. godine koja ima bogatu ukrašenu unutrašnjost sa šest mramornih oltara. (Labin LC, 2021.)

Sa desne strane crkve nalazi se Palača obitelji Scampicchio koja je u prošlosti imala svoj privatni prolaz do crkve. U ovom dijelu starogradske jezgre nalazi se još i Gradska galerija Labin u sklopu palače obitelji Luciani te Narodni muzej u palači Battiala Lazzarini. Posjetitelji nastavljaju svoju rutu prema Vidikovcu Fortica gdje se pruža predivan pogled na more, otok Rab, Kvarner, Učku i Podlabin. Posjetitelji se mogu služiti i dalekozorima koji su postavljeni pored zidića. Najbolje je posjetiti Forticu predvečer kako posjetitelji gledali zalazak sunca. Posjetitelji se spuštaju po cesti koja vodi ka gradskom trgu. Uz tu se cestu proteže Aleja Velikana koja se sastoji od šest brončanih spomen – bista na kamenim postoljima. Svi su ovi velikani vezani za Labin, kao rodno mjesto ili ključno mjesto djelovanja. Tu se nalaze Giuseppina Martinuzzi, Ivan Pipan, Vladimir Švalba Vid, Mate Blažina, Marin Licul Falor i Aldo Negri. (Grad Labin, 2021.). Tura završava te se posjetitelji mogu odmarati u kafićima ili restoranima koje se nalaze na gradskom trgu i na Piazza San Marco.

Na dolje prikazanim slikama nalaze se nekoliko kulturnih atrakcija koje tura „Old City Tour“ sadrži.

Slika 2. Vrata Sv. Flora
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

Slika 3. Grb s natpisom "Kova je nasa"
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

Slika 4. Aleja Velikana
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

Slika 5. Crkva Rođenje blažene Djevice Marije.
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

3.2.2. Turistička tura „Kova Tour“

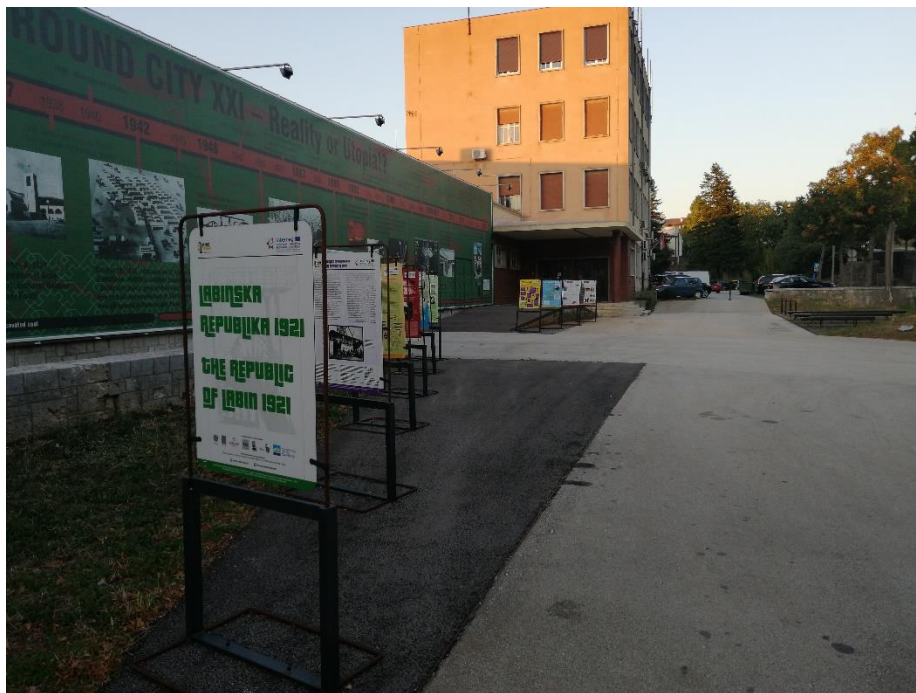
Druga tura „Kova Tour“ obuhvaćala bi šetnju kroz Podlabin. Tematski bi bila vezana za rudarstvo. Posjetitelji bi krenuli sa rudarsko-industrijskog kompleksa Pijacal gdje se nalazi i visoki čelični toranj, Šoht. Pijacal se počeo graditi 1938. godine i završen je 1942. godine, dok je Šoht izgrađen u razdoblju od 1935. do 1938. godine. Šoht je nekada liftom spuštao rudare i njihov potreban materijal pod zemlju na njihovo radno mjesto. Ima na vrhu dva velika kotača koji su se sinkronizirano kretali, jedan naprijed, jedan natrag, te su tako spuštali odnosno dizali klijetke dizala. Može se reći da je najvidljiviji simbol rudarske baštine Labina te se radi na tome da dobije i turističku vrijednost. Ove su godine završeni radovi na čišćenju samo šohta i njegovom premazivanju bojom u sklopu projekta Mine Tour. (Mine tour, 2021.) Zatim tura vodi do Gradske knjižnice Labina. Ispred knjižnice nalaze se deset interpretacijskih panoa te je plato ispred Lamparne pretvoren u pješačku zonu. Interpretacijski panoi posvećeni su rudarstvu te pričaju o sto godina rudarske pobune odnosno Labinskoj republici, na četiri jezika. Posjetitelji kreću prema Trgu labinskih rudara. Trg se smjestio na sjecištu dviju glavnih labinskih ulica, pravokutnog je oblika. Na trgu se nalazi kula s koje su se čelnici obraćali masama te manji dio prostora koji ima sakralnu namjenu, crkva i zvonik. Posjetitelji mogu pogledati izložbu plakata ATRIUM koja istražuje tragove totalitarnih režima u Labinu. Nedavno je izrađena skulptura „Podzemni grad XXI – USTAV“ u povodu 100. obljetnice Labinske republike koja je smještena ispred zvonika crkve Majke Božje. Radi se o četiri metra visokoj, crnoj i metalnoj skulpturi u obliku dva ukrštena rudarska čekića. (Biočić, 2021.)

Također posjetitelji mogu posjetiti rudarsku sobu koja se nalazi gornjem katu labinske tržnice. U takvim su sobama nekada spavali i boravili rudari. Grad je postavio inicijalnu scenografiju a daljnje opremanje sobe razvijati će se prema odazivu građana koji bi bili voljni donirati predmete, fotografije ili dokumente koji su vezani za rudarsku prošlost. (Biočić, 2021.) Tura se nastavlja prema sjeveru, u smjeru gradskog kolodvora. Nasuprot kolodvoru nalazi se Park rudaru borcu i najveći javni spomenik na Labinštini, spomenik Rudaru borcu. Spomenik predstavlja svežanj četiri rudarskih batova u čijem podnožju stoji nedovršeni arhitektonski dio koji predstavlja podzemni prolaz odnosno rudarski rov. Simbolika ovih čekića podsjeća na ruke koje u složi dostižu nesavladivu

snagu. Smeđa se boja skulpture savršeno slaže sa zelenilom parka te tako ostavlja dojam rudarske zeleno-crne kombinacije boja. (Grad Labin, 2021.)

Zatim turistička tura „Kova Tour“ se nastavlja automobilom do Vineža posjetom „Krvovoj placi“ gdje i završava. „Krvova placa“ ima poseban značaj jer su se tamo labinski rudari prije 100 godina usudili reći, jačem i moćnijem od sebe, „Kova je nasa!“ te su na tom mjestu proglasili Labinsku republiku. Nedavno je to mjesto obnovljeno i dobilo crvenu podlogu u skladu sa imenom. Kao što je navedeno gore u radu, ovdje posjetitelji mogu preuzeti aplikaciju „100XSRETNO!“ te vidjeti kako je u prošlosti izgledala „Krvova Placa“ te kako je izgledao ustanak labinskih rudara pomoću proširene stvarnosti. (Grad Labin, 2021.)

Na slikama su prikazane neke od atrakcije koje bi turisti imali prilike vidjeti obilazeći turu „Kova Tour“.

Slika 6. interpretacijski panoi o Labinskoj republici
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

Slika 7. Labinski Šoht
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

Slika 8. Krvova placa
(Izvor: fotografija autorice, 2021.)

4. AKCIJSKI PLAN RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA GRADA LABINA

U ovom akcijskom planu navode se osam operativnih strategija za razvoj kulturnog turizma u Labinu, sa svojim pripadajućim projektima koji imaju svoje razdoblje provedbe. Za razvoj kulturnog turizma grada Labina potrebno je unaprijediti kvalitetu smještajnih objekata u Starom gradu Labinu otvaranjem drugih vrsta hotela, zatim ulagati u turističku infrastrukturu stvarajući nove mobilne aplikacije, centra za posjetitelje i drugo. Također važno je stvoriti novi turistički proizvod poput turističkih tura koje su gore spomenute u radu. Potrebno je poboljšati destinacijski menadžment odnosno educirati interesne dionike, voditi brigu lokalnom stanovništvu i slično. Za daljnji razvoj kulturnog turizma potrebno je staviti naglasak na formiranje partnerstva, međunarodne projekte ali i na suradnju kulturnog i turističkog sektora. Mora se raditi i na poboljšanju i unaprjeđenju marketinga kulturnog turizma grada Labina odnosno na intenziviranju promotivnih aktivnosti. Razvojem kulturnog turizma moglo bi se povećati broj dolazaka i noćenja u predsezoni i sezoni odnosno na proljeće i jesen.

Tablica 7. Akcijski plan razvoja kulturnog turizma u Labinu

Red ni broj	Razvojni projekti	Razdoblje provedbe
	UNAPREĐENJE KVALITETE SMJEŠTAJNIH KAPACITETA U STAROM GRADU LABINU	
1.	Osnivanje difuznog hotela	2023.-2025.
2.	Izgradnja heritage hotela	2027. -2029.
	ULAGANJE U TURISTIČKU INFRASTRUKTURU	
3.	Mobilne aplikacije	2022.-2024.
4.	QR kod	2023.-2024.
5.	UV-C tehnologija u muzejima i galerijama (pročistači zraka)	2022.-2023.
6.	Info tabele na pješačkim i biciklističkim stazama	2022.-2030.
7.	Veći broj info punktova	2022.-2030.
8.	Centar za posjetitelje (smješten u sklopu Gradskog kazališta Circolo - suvenirnica, edukativni kutak, promotivni materijali, kratki filmovi, naočale za virtualnu stvarnost)	2025.-2026.
9.	Osnivanje destinacijske menadžment kompanije	2022.-2023.
10.	Prometna signalizacija	2022.-2025.
11.	Turistifikacija kulturnih dobara (npr. Gradina Kunci, interpretacija na drugim jezicima, radno vrijeme prilagođeno turistima)	2024.-2025.

	NOVI TURISTIČKI PROIZVOD	
12.	„Kova Tour“	2023.-2024.
13.	„Old City Tour“	2023.-2024.
14.	Slikarske/kiparske radionice i tečajevi – Park skulptura Dubrova	2022.-2030.
15.	Gradina Kunci	2025.-2026.
	DESTINACIJSKI MENADŽMENT	
16.	Edukacije interesnih dionika (online edukativne radionice, Razvoj ljudskih potencijala)	2021.-2030.
17.	Mjerenje zadovoljstva lokalnog stanovništva, turista i zaposlenika u turizmu	2022.-2030.
18.	Informiranje i komuniciranje s posjetiteljima	2022.-2030.
19.	Obrazovanje kulturnih i kreativnih poduzetnika za turizam	2022.-2030.
20.	Društveno odgovorna destinacija (GSTC - EarthCheck certifikacija, Green Destinations, Vireo Srl)	2023.-2030.
21.	Povezivanje sa drugim općinama i gradovima	2022.-2030.
22.	Programi stipendiranja na području kulture	2023.-2030.
23.	EU fondovi i potpore razvoju turizma	2021.-2030.
24.	Intenziviranje odnosa sa javnošću	2022.-2030.
	FORMIRANJE PARTNERSTVA I RAZVOJ KULTURNOG TURIZMA	
25.	Javno-privatno partnerstvo (EU-projekti, Lloyds Digital i Turistička zajednica grada Labina)	2023.-2026.
26.	Suradnja kulturnog i turističkog sektora	2022.-2030.
27.	Međunarodni projekti	2023.-2030.
28.	Ulaganja u očuvanje i obnovu najznačajnijih turističkih atrakcija u Gradu Labinu	2022.-2030.
	MARKETING KULTURNOG TURIZMA GRADA LABINA	
29.	Društvene mreže (jače korištenje ICT-a u promociji kulturnog turizma)	2021.-2030.
30.	Intenziviranje promotivnih aktivnosti (newsletteri, billboardi uz neka naša domaća tržišta (regije), promocija u magazinima i sl.	2021.-2030.
31.	Interni marketing	2022.-2027.
32.	Brendiranje grada Labina	2021.-2030.
33.	Novo dizajnirana web stranica Turističke zajednice Labin - Rabac	2022.
	PRODULJENJE SEZONE	
34.	Razvoj kulturnog proizvoda (proljeće i jesen)	2021.-2030.
35.	Porast noćenja i dolazaka u pred i posezoni	2021.-2030.

Izvor: izrada autorice, 2021.

5. ZAKLJUČAK

Turističke destinacije nastoje pratiti trendove razvoja tehnologije. Moraju se prilagoditi svakidašnjim promjenama na turističkom tržištu i konstantno biti inovativni sa svojom turističkom ponudom. Pandemija Covida-19 je sve destinacije svijeta natjerala na razmišljanje „kako dalje?“ te što učiniti kako bi posjetiteljima pružili iskustvo koje su imali prije ove nastale krize. Jedino rješenje bilo je postati još kreativniji i inovativniji nego što su bili. Stvaranje novih turističkih proizvoda, unaprjeđivanje tehnologije te kreiranje novih akcijskih planova, novih strategija turizma, bile su samo neke od stavki koje su posljednje dvije godine bile važne za opstanak turističke destinacije, ali i turizma općenito.

Zbog Covida-19 nužno je bilo uvođenje novije tehnologije u svijetu, pogotovu u turističkom sektoru. Tehnologija je uvelike pomogla opstanku kulturnog turizma, u muzejima i galerijama. Razne su kulturne ustanove u svijetu uvele virtualne izložbe, termalna skeniranja, UV-C tehnologiju, beskontaktnu prijavu i online kupnju ulaznica, nove mobilne aplikacije i sl., takve inovacije trebao i grad Labin uvesti u njegove kulturne ustanove.

Zaključuje se kako tehnologija zaista igra veliku ulogu u upravljanju turističke destinacije. Sve je danas digitalno i vrti se oko tehnologije, od izložbi u muzejima i galerijama do promotivnih aktivnosti neke destinacije. Grad Labin još uvijek sustiže trendove, umjesto da ih anticipira. No to se može promijeniti ako se povećaju ulaganja novije tehnologije te ulaganja u e – marketing. Ka kreativnim i inovativnim rješenjima o novijoj tehnologiji može se doći i suradnjom kulturnog i turističkog sektora te raznim partnerstvima. Uz redovito uvođenje novih strategija te izradom akcijskih planova razvoja turizma grad Labin može svoju kulturnu ponudu dignuti na viši nivo na turističkom tržištu i tako kulturni turizam može kod posjetitelja postati glavni motiv dolaska u grad Labin.

LITERATURA

Knjige:

1. Bevanda V., Gržinić J. (2014). *Suvremeni trendovi u turizmu*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile : Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković"
2. Dadić M. (2014.) *Istraživanje kulturnog turizma: konteksti, metode, koncepti*. Split: Redak.
3. Jelinčić D.A. (2010). *Kultura u izlogu*. Zagreb: Meandarmedia
4. Milevoj M. (2010.) *Labin: Vodič*. Mathias Flacius
5. Vlačić E. i sur. (2011.) *Rabac d.d. 50 godina* Kerschoffset Zagreb
6. Bertoša S. (2017.). *1. labinski kulturno-povijesni susreti : zbornik radova sa znanstveno-stručnog skupa : Gradska knjižnica Labin, 11. svibnja 2017*. Vetva Graph, Raša

Publikacije i drugi izvještaji:

1. Strategija razvoja grada Labina 2016-2020. (15.05.2021.)
<http://www.labin.hr/Files/201902/Strategija%20razvoja%202016.%20-2020.%20-%20cjelokupni%20tekst.pdf>
2. Akcijski plan razvoja kulturnog turizma 2015. (15.5.2021.)
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/001_160128-AP_kulturni.pdf
3. Stavovi i potrošnja posjetitelja kulturnih atrakcija i događanja u Hrvatskoj TOMAS 2008 Kulturni turizam (21.06.2021.)
<file:///C:/Users/tcukaric/Downloads/2008-Tomas-Kulturni-turizam.pdf>

Pravilnici:

1. Narodne novine (2016.) *Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu*. Zagreb: Narodne novine d.d. NN 9/16

Znanstveni članci:

1. Ivkov M., Blešić M., i dr. (2016.) *Innovations in the restaurant industry* – stručni rad, Fakultet ekonomije Zagreb, <http://www.ea.bg.ac.rs/index.php/EA/article/view/152/135> , (10.5.2021.)

2. Goranczewski B. i Puciatto D. (2010.) *Swot analysis in the formulation of tourism development strategies for destinations*, Tourism, Sciendo, vol. 20(2), pages 45-53, <https://core.ac.uk/download/pdf/71979927.pdf>
3. Kušen E. (2002.) *Klasifikacija turističkih atrakcija*, Turizam i prostor. 1-14, str. 1-13.

Internet izvori:

1. UNWTO: Cultural tourism. (2020.) URL: <https://www.unwto.org/cultural-tourism-covid-19> pristup (02.05.2021.)
2. Barrati L. (2021.) Travel Pulse. (2021.) URL: <https://www.travelpulse.com/news/travel-technology/technologys-impact-on-the-future-of-travel-post-covid-19.html> pristup (02.05.2021.)
3. Portal Kulturni turizam. URL: <http://www.kulturni-turizam.com/hrv/sadrzaj/okulturnomturizmu/> (pristup 03.05.2021.)
4. Općina Raša. URL: <https://www.rasa.hr/povijest> (pristup 03.05.2021.)
5. Muzejski dokumentacijski centar. URL: <http://www.mdc.hr/> (pristup 04.05.2021.)
6. Turistička zajednica Istre. URL: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/sunce-i-more/zabava-tematski-parkovi/centar-arsia-mali-muzej-rudarstva> (pristup 06.05.2021.)
7. Jukić M. (2020.) Turistički news portal. URL: <https://hrturizam.hr/rasa-i-labin-na-rudarskoj-proslosti-grade-turisticku-buducnost/> (pristup 06.05.2021.)
8. Etnografski muzej Istre. URL: <http://www.iti-museum.com/hr/zbirke/narodni-muzej-labin/o-muzeju/> (pristup 07.05.2021.)
9. Valerjev Ogurlić N., (2016.) Novi List. URL: https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/podzemni-grad-ili-projekt-kova-bitka-za-labinski-rudnik-krenula-u-potpuno-drugom-smjeru/?meta_refresh=true (pristup 07.05.2021.)
10. Stranica grada Labina. URL: <http://www.labin.hr/> (pristup 08.05.2021.)
11. Turistička zajednica Rabac Labin. URL: <https://www.rabac-labin.com/hr> (pristup 09.05.2021.)
12. Valamar. URL: <https://www.valamar.com/hr/> (pristup 10.05.2021.)
13. 5Portal. URL: <http://5portal.hr/index.php> (pristup 13.05.2021.)

14. Ban B., (2020.) Jutarnji list. URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/art/na-dubini-od-166-metara-ispod-labina-nicu-muzej-vinski-podrum-i-akvarij-pogledajte-kako-ce-izgledati-15036269> (pristup 19.05.2021.)
15. Glas Istre. (2021.) URL: <https://www.glasistre.hr/istra/obnovom-sohta-krenula-turisticka-valorizacija-rudarstva-717039> (pristup 17.05.2021.)
16. Jedriličarski klub Kvarner. URL: <http://www.jkkvarner.hr/> (pristup 17.05.2021.)
17. Koronavirus.hr. (2021.) URL: <https://www.koronavirus.hr/sto-moram-znati/osvakodnevnom-zivotu/preporuke-za-sprecavanje-infekcije-u-muzejskim-galerijskim-i-ostalim-izlozbenim-prostorima/509> (pristup 25.06.2021.)
18. Stranica grada Labina – Aleja velikana, (2009). URL: <http://www.labin.hr/labinski-spomenici-aleja-velikana> (pristup 25.06.2021.)
19. Portal Labin LC – Župna crkva rođenja Blažene Djevice Marije (2010.) URL: <https://www.labin.com/lcplus/labinske-znamenitosti-zupna-crkva-rodenja-blazene-djevice-marije-10777> (pristup 01.07.2021.)
20. Mine Tour – Šoht URL: <https://www.mine-tour.eu/labinski-soht-ponovno-spajanje- stanovnike-labina/> (pristup 01.07.2021.)
21. Biočić B., (2021.) Glas Istre. Kovarska soba, URL: <https://www.glasistre.hr/istra/kovarski-sanji-i-pensjeri-otvorena-rudarska-soba-uspomena-na-kovarsku-proslost-labinstine-697328> (pristup 01.07.2021.)
22. Biočić B., (2021.) Glas Istre. URL: <https://www.glasistre.hr/kultura/u-povodu-100-obljetnice-labinske-republike-na-trgu-labinskih-rudara-postavljen-rad-metal-gurua-705861> (pristup 01.07.2021.)
23. Grad Labin – Spomenik rudaru borcu (2010.) URL: <http://www.labin.hr/labinski-spomenici-spomenik-rudaru-borcu> (pristup 01.07.2021.)
24. Grad Labin – Krvova placa (2021.) URL: <http://www.labin.hr/krvova-placa-u-ocekivanju-100-te-obljetnice-labinske-republike> (pristup 01.07.2021.)
25. Smith Group. (2020.) URL: <https://www.smithgroup.com/perspectives/2020/how-will-museums-change-after-covid-19> (pristup 30.08.2021.)
26. UNWTO (2021.) URL: <https://en.unesco.org/news/cutting-edge-bringing-cultural-tourism-back-game> (pristup 30.08.2021.)

27. Instra Inspirit (2021.) URL. <https://www.istrainspirit.hr/event/rudarska-republika/> (pristup 31.08.2021.)
28. Grad Labin (2021.) URL. <http://www.labin.hr/u-nedjelju-besplatna-interpretativna-setnja-storija-po-labine-za-gradane> (pristup 31.08.2021.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj kreveta na raspolaganju na području grada Labina u 2019. i 2020.godini	20
Tablica 2. Dolasci i noćenja po dobnoj strukturi u 2019. i 2020. godini u gradu Labinu	20
Tablica 3. Dolasci i noćenja po vrsti smještaja u 2019. godini i 2020.godini u gradu Labinu.....	21
Tablica 4. Iskorištenost turističkih kapaciteta u 2019. i 2020. godini u gradu Labinu.	22
Tablica 5. Dolasci i noćenja stranih i domaćih turista u 2019.godini i 2020.godini u gradu Labinu.....	22
Tablica 6. SWOT analiza kulturno-turističke ponude grada Labina	35
Tablica 7. Akcijski plan razvoja kulturnog turizma u Labinu	50

POPIS SLIKA

Slika 1. Zračni snimak Gradine Kunci	41
Slika 2. Vrata Sv. Flora	45
Slika 3. Grb s natpisom "Kova je nasa"	45
Slika 4. Aleja Velikana	46
Slika 5. Crkva Rođenje blažene Djevice Marije.....	46
Slika 6. interpretacijski panoi o Labinskoj republici.....	48
Slika 7. Labinski Šoht.....	49
Slika 8. Krvova placa.....	49

SAŽETAK

Kulturni turizam obuhvaća posjete kulturnim i povijesnim znamenitostima turističke destinacije, muzejima i galerijama, glazbeno scenskim događajima i festivalima, predstavama, crkvama te raznim kulturnim ustanovama. Definira se kao putovanje osobe van mjesta stanovanja s ciljem zadovoljenja kulturnih potreba. Prema istraživanjima kulturni turizam je tek osmi motiv dolaska posjetitelja u Hrvatsku. Iako se unazad nekoliko godina, broj dolazaka radi kulturnih atrakcija povećao, Hrvatska mora raditi na tome da privuče još veći broj posjetitelja kojima će glavni motiv dolaska u zemlju, biti upravo kultura. Grad Labin je mala turistička destinacija koja ima bogatu kulturnu baštinu, ali mnogo neiskorištenog potencijala. Zato je vrlo bitno konstantno razvijati inovativne proizvode potpomognute tehnologijom te razviti kvalitetan akcijski plan razvoja kulturnog turizma sa pripadajućim operativnim strategijama. Potrebno je ulagati u turističku infrastrukturu razvijajući mobilne aplikacije i QR kodove, osmišljavajući turističke ture, osnovati centar za posjetitelje i destinacijsku menadžment kompaniju. Treba ulagati u promociju i brendiranje grada, to jest u kompletan marketing kulturnog turizma grada Labina.

Ključne riječi: tehnologija, kulturni turizam, akcijski plan, inovativni proizvodi, turistička destinacija

SUMMARY

Cultural tourism includes visits to cultural and historical sights of tourist destinations, museums and galleries, music and stage events and festivals, performances, churches and various cultural institutions. It is defined as the travel of persons outside the place of residence with the aim of meeting cultural needs. According to cultural tourism research, it is only the eighth motive for visitors to come to Croatia. Although the number of arrivals for cultural attractions has increased in the past few years, Croatia must work to attract an even larger number of visitors, whose main motive for coming to the country will be culture. Labin is a small tourist destination that has a rich cultural heritage, but a lot of untapped potential. That is why it is very important to constantly develop innovative products supported by technology and to develop a quality action plan for the development of cultural tourism with accompanying operational strategies. It is necessary to invest in the tourist infrastructure by developing mobile applications and QR codes, designing tourist tours, establishing a visitor center and a destination management company. It is necessary to invest in the promotion and branding of the city, that is, in the complete marketing of cultural tourism in the city of Labin.

Keywords: technology, cultural tourism, action plan, innovative products, tourist destination